

ВЛАДИСЛАВ ОРКАН.

Скапаный сьвіт.

Штука в 4 дїях зі співами і танцями.

Переклав із польського

ЙОСИФ СТАДНИК.

ЛЬВІВ.

НАКЛАДОМ «ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ»

З друкарні В. А. Шийковського.
1901.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Кантій Паляц, молодий газда.

Собко, його брат.

Настя, їх мачоха.

Зузька, полюбовниця Кантого.

Гальжбіта, жінка Кантого.

Яга, бідна комірниця.

Грядка, батько Гальжбіти.

Томко Хлітавий, вїйт.

Гринь Чітун, присяжний.

Андрій Неборак, польовий.

Дід.

Лїберда.

Сухий.

Кіцюсь.

1-ший дружба.

2-гий дружба.

Дружка.

Кіцюсиха.

Удова.

Удовець.

Дружби, дружки, музиканти, весільні гості. Гурт.

Діє ся в теперішних часах на Підкарпатю.

Головні особи
штуки.

ПЕРША ДІЯ

Сьвітлиця в хаті Кантого. Ліворуч двері до сней; в глибині два вікна, під вікнами довгий стіл, під стіною лава. Образи рядом під стелею. На столі покладені колачі і плячки. В шафці на право стоять фляшки. Малі двері на право ведуть до прибічної комори. Сьвітлиця чистенько прибрана; — пристрій весільний.

1-ШИЙ ВИХІД.

НАСТЯ сидить при столі на лавці, відвернена лицем до вікна, а ліктем сперта на вікні.

ЯГА, комірниця, витирає стиркою стіл, опісля підходить до вікна і визирає...

ЯГА. Ще їх не видко...

НАСТЯ (з докором). Так тобі спішно до нової газдині?...

ЯГА. Ой, дорогенькі, спішно не спішно, але... (Відходить від вікна, опісля підходить до Насті і обіймає її за коліна).

НАСТЯ. Щож мені скажеш, Яго?

ЯГА. Жалко мені, що ви такі зажурені... Ані ви до церкви не пішли, ані нічо...

НАСТЯ. Мене там не треба!

ЯГА. Знаю, їх повинчають, і без вас але се... (По хвили). Ви мусите вже раз якомсь по-

ладнати се, бо інакше зведете ся через того
 пройдисьвіта на нінащо!...

НАСТЯ. Хай там!

ЯГА. Хай там? Легко сказати: хай там, —
 хай там! але трудно погодити ся з божою во-
 лею!...

НАСТЯ. Яка се божа воля! То хіба чортя-
 ча воля, а не божа!

ЯГА. Воля покійного газди...

НАСТЯ. Покійного! Господи прости! Сам
 не знав, що робить... Старшому усе дав...

ЯГА. Бо на него спадало по матери.

НАСТЯ. Таж і молодший був від неї! А го-
 ворила я йому не раз: Дай Собкови половину,
 нехай мають по рівній часті... А він ні, тай ні,
 тай до кінця: ні!

ЯГА. Не любив газда Собка.

НАСТЯ. А то тому, що він тримав зі мною.
 Я думала, що бодай при смерті запише мені
 дещо та йому... *(Начинає плакати)*.

ЯГА. Не заводіть, дорогенькі, бо не маєте
 чого.

НАСТЯ. Не маю чого?! Точнісінько так
 стояло в тестаменті, що: »як Кантий на перекір
 батькови звінчає ся з тою своєю полюбовницею
 Зузькою, то батьківське віно — сіножать та при-
 ліски — переходять на Собка і на мене«...

ЯГА. Таж знаю. Газда небіщик не терпіли
 Зузьки. Нераз її відганяли.

НАСТЯ. Кантий страшив батька раз-у-раз
 женитьбою, доки батько жив, а як помер, то

тепер покидає дівку тай жениць ся з тою по-ганкою... на злість!

ЯГА. Може налякав ся гніву небіщика...

НАСТЯ. Ая! На перекір мені тай Собкови на перекір!... На те, аби ми нічого не дістали, на те, аби загарбав ґрунт! (*Встає*).

ЯГА. Га, щож діяти? Що стало ся — не відстане ся...

НАСТЯ. Ой, схоче він колись, щоби відстало ся. Думає, що буде мати поміч з тої поганки? Побачимо, яка то буде газдиня!.. Тепер Кантий на мачоху насідає нераз: і се йому не в лад... Пожди! Побачиш. Я загаздую тобі ще не так! (*Іде до шафи*).

ЯГА (*визирає*). Не видко... Де вони так довго барять ся?

НАСТЯ. Скучить ся тобі? (*Підходить*) Вкуси пляцка. Маєш (*Дає їй {зі стола}*).

ЯГА. Спасибі! (*Кланяє ся їй до ніг і їсть*).

НАСТЯ. Ой, бо вони не дали би тобі нічого! Так! Так! При них довелось би тобі зсохнути до тла. Тямиш, як я тебе підпомагала нераз?...

ЯГА. Нехай вам Матїнька сьвята заплатить за се!

НАСТЯ. Тямиш, Ягусю, як на тебе слабість найшла, чи що иньше...

ЯГА. То ви не пожаліли каплі молока. Тямлю, тямлю я добре...

НАСТЯ. Цікава я дуже, що то тепер Зузька вдіє? Одна дитина там, друга тут...

ЯҐА. Ох, Господи! Я й забула... Оно-ж там само в пекарни...

НАСТЯ. Нічо йому не стане ся!

ЯҐА. Треба їй занести молока, бо ще розкричить ся, тай буде нова музика на весілю... *(Виходить до сїней, в дверях стрічає Собка)*. Ідуть уже?

СОБКЮ. Іди, тай подиви ся! *(Входить до хати сильно піджмелений)*.

2-гий вихід.

НАСТЯ. — СОБКЮ.

НАСТЯ. А деж тамті?

СОБКЮ. Ідуть. Слухай, я пив із Зузькою...

НАСТЯ. Ти?

СОБКЮ. Ну, а ви чого так вибалушили очи? Таж не гадаєте може, що я буду по Кантім миски облизувати...? Пив я тому, бо хотїв дізнати ся, що та Зузька думає собі...

НАСТЯ. І щож? *(Приближав ся дуже цікава)*.

СОБКЮ. Поволи, поволи! *(Сідав на лаві)*. Знаєте, що вона зробила? Ідемо до церкви, входимо під дзвінницю, аж тут нараз вбігає Зузька, як скажений вихор!... Здавало ся, що стеля злетить. Як зойкне, кажу вам, то дякам дух заперло... Впала перед нами на повперек і заступила дорогу. Що тут почати? Всї стоять остовпілі тай дивлять ся.

НАСТЯ. А Кантій? Щож Кантій на те?

СОБКО. Га, що? При такій несподіванці до решти стратив голову.—Онїмів як пень. Аж перший дружба підійшов до нього з порадою тай каже: Хто не може переступити—нехай перескочить!— і підніс погу. А тут Зузька швиденько зриває ся тай: — Не діждеш ти — каже — щоби мене топтати!

НАСТЯ. Ніби до Кантого?

СОБКО. І перейшли всі до церкви, а та стоїть, голосить — голосить і о пімсту кличе!

НАСТЯ. Козир-дівка!

СОБКО. Ба-ба! Говорю до неї по доброму, нічого не чує... Зацитькую, — дарма!... А щоб тебе! — думаю собі — навіжена, чи що? Потім як не зойкне, тай дальше в ноги. Іду за нею, а та, як стій — до корчми. Заглядаю з цікавості — дивлю ся — го! Зузька не сама, як стара п'яниця!... Щож було діяти? Сідаю при ній — ставлю півкватирок руму — она другий, я знов третій... З початку нічо. Потім з сего до того, та як не зачне викрикувати на голос!... — А такий, а сякий! А мав женити ся! А я не дарую йому!... Знов зацитькую її по вмозі — дарма! Ремствує, аж піна з губи йде! А пощо забрав мені дитину, як мене в хаті не було? Не має права той ідол клятий, той чортячий хвіст!...

НАСТЯ (*з великою втіхою.*) Не скажена-ж!

СОБКО. Я їй кажу: Позивай! На нічо не вважай, тільки позивай! Виграєш! Бо хоч там він і забрав дитину, але ти плекала її.

НАСТЯ. Так, так! А зрештою ще й друге в.

СОБКО. Кажу їй: Ти не маєш нічого, то тобі присудять, як от на той примір Ганці від Грулі... Іди до адуката тай подай усе: лежанє, біль, смарованє — усе подай! Нехай платить! Я стану за опікуна.

НАСТЯ. Ти?!

СОБКО. Ба що? Таж дітям треба опікуна, бо якже? Таж то не воробці ані котятка... (*Чути гамір за сценою*).

НАСТЯ. Ідуть! (*Впадає Кантій*).

3-тий вихід.

ПОПЕРЕДНІ. — КАНТИЙ.

КАНТИЙ (*глядиць по хаті*). Щож то мати собі думає? Нічо не приладжене, навіть пляцки! Тільки те, що від рана лишило ся. А нехай вас ясний...! (*Іде до шафи*).

НАСТЯ. Но, но!

СОБКО. Докінчи, докінчи! (*Глумливо*) брате!

КАНТИЙ (*скоренько відчиняє шафу, виймає пляцки, кладе на стіл*). На вінчаню вас не було. В хаті нічого не зробили — і як мені з вами говорити? Як?! Як мені добрим бути? (*Вскакує у комору на право*).

СОБКО (*грозиць кулаком*). Пожди! Змякнеш, братіку, змякнеш!

НАСТЯ. Жовч мене залє!

КАНТИЙ (*входить із комори з хлібом — до Собка*). А ти де повіяв ся? Дружка за тобою питала...

СОБКО (*бурмоче*). Я стояв під дзвіницею.

КАНТИЙ. Й циганови не зробив-би ти того!
Сором за таку фамілію...

НАСТЯ. Було нас слухати — не робити
своїм розумом! (*З далека чути музику*).

1-ШИЙ ДРУЖБА.

(*Спів за сценою*).

Попід ліс, попід ліс,
Попід зелененький
Наверни — миленька
Вівці білесенькі!...

2-ГИЙ ДРУЖБА.

Наверни миленька,
Або я наверну,
Або тя засмучу,
Або радість верну!...

(*Кантий поспішно краде пляцки, — за сценою
музика — Собко з Настею визирають через вікно*).

КАНТИЙ. Чоловік не може бути добрий,
хоч не знати як би хотів. Усе дюгнуть тебе, усе
вкусять, усе стануть повперек! О Боже, Боже!
— Додай мені терпцю!...

4-ТИЙ ВИХІД.

ТІІ САМІ, ГАЛЬЖБИТА, ГРЯДКА, ВЕСІЛЬНІ
ГОСТІ.

(*З тріском відчиняють ся двері — впадають друж-
би, дружки, а за ними старі*).

1-ШИЙ ДРУЖБА (*впадає в танці і тягне за
собою дружку*).

Гей з гороньки річка ллєть ся,
Дівчинонька д' мні сьмієть ся...

(Музика грає в сінях).

А з другої знов валить ся...

(Музика уриває).

— А се що?

КІЦЮСЬ *(від дверей)*. Мушу тут нині упити ся!

КАНТИЙ *(до дружбів)*. Пождіть, нехай перетруть горло!

СУХИЙ. То-то! Церков нічим живота не напхала!

КАНТИЙ *(до дружбів)*. Ано, хлопці, до роботи! *(Дружби просять гостий, саджають наокруг стола)*. Де хто може, нехай сідає... *(До дружбів)* А доглядайте, нехай їдять! *(Вскакує до комори)*.

ЛІБЕРДА *(підпитий, тягне до себе Сухого)*. Куме! Сідайте осьдечки, коло мене. Будемо собі доливати...

СУХИЙ *(сідаючи)*. Ми не зробимо собі кривди, го, го, го! *(Сідають: Панна молода біля молодичь, — всі помішані. Собко поміж дружбами. Мачоха сидить на кінці стола поміж кумочками з Кіцюсохою. Сухий, Ліберда за столом. Кіцюсь проти них. Дружби звивають ся, обіймають газдів капелюхами, просять, щоб їли. В сінях і в дверях повно більших і меньших дітгий — глядять ласо в сторону стола. Часом деяке з них підходить на знак до матери або батька, бере кусник пляцка і втікає в поле. Сьміх, гомін, гамір. З того гамору вилітають скоро відірвані реченя, слова, оклики — і зливають ся в цілість).*

КАНТИЙ (виносить у збанку пиво — до молодих). Пийте хлопці не даруйте! (До газдів) А ви їжте, не жартуйте!...

СУХИЙ. Я не знаю жартів!... (Показує колач у губі).

КІЦЮСИХА, (груба жінка). Я тільки чекаю, коли ви вже раз потовстієте!

СУХИЙ. Го! го! Мені легше потовстіти, як вам схуднути... (Сьміх).

КАНТИЙ. Гальжбісь! Частуй же хрестну матір, нехай контентують ся! —

ГАЛЬЖБИТА (сумно). Таж частую!

КАНТИЙ (до Грядки, схиляючи ся). Пийте пиво, татусю!

ГРЯДКА. Не схиляй ся, ні! Але коли мене так гарно називаєш, то наплю ся... оковити! (Сьміх).

КАНТИЙ (до 1-го дружби). А деж вийт, присяжний, польовий? Збігай по них!

1. ДРУЖБА. Таж уже Гриць пішов.

КАНТИЙ. Бігай ще ти, нехай приходять! Дружба вибігає). Пийте! (Частує).

НАСТЯ (до Кіцюсихи). Таке, вам, стерво упряме! Що ми йому не наговорили ся!

ЛІБЕРДА (до Собка). А колиж ти справляєш весіле?

СОБКО. По вашім похороні.

1. ДРУЖБА. Ідуть!

КАНТИЙ. Хто?

ДРУЖБА. Вийт, польовий...

КАНТИЙ. Музика! *(Музиканти виходять до сінний і з музикою впроваджують до хати вїйта, присяжного, польового).*

ВІЙТ. Щасти-біг!

ВСІ. Спаси-біг!

КАНТИЙ. Місце, місце для вїйта! *(Гостї розсуювають ся, — до дружбів, подаючи збанок)* Не жалуйте!

ПОЛЬОВИЙ. На ту оказию... крапельки!...

КАНТИЙ. Ага! Подайте арак!... *(Подають).*

ПОЛЬОВИЙ *(наливає)*. Потїш ся, потїш, чоловіче божий... *(До присяжного)* В ваші руки!

ПРИСЯЖНИЙ. Дай Господи!

ПОЛЬОВИЙ. На ту нашу біду! —

КІЦЮСЬ. Бідоньку любеньку!...

НАСТЯ *(до Кірюсихи)*. Осїли ми на нічим...

КІЦЮСИХА. Таж мабуть є кусень землі?

НАСТЯ. І щож з того? Мізерного пів загона.

КАНТИЙ. Мої дорогенькі! Контентуйте ся!

ВІЙТ. І не просїть!...

ЛІБЕРДА *(до Кантого)*. Кажу тобі, баба нічого їсти не хоче!

СУХИЙ. Сушить до Переображенія Божого!.. *(Сьміє).*

КАНТИЙ. Не зважайте на неї, тільки їжте! Гальжбісь! Ходи-но! *(Пошепки говорить з нею — вона їде до комори).*

КІЦЮСЬ *(нахиляє ся до Сухого, садить йому колач у рот, той оганяє ся)*. Не вір губі, а положи на зубі!...

НАСТЯ (до Кіцюсихи). Доброго слова не вчуєте. Відворкне, як пес!

ГАЛЬЖБИТА (виносить бабку). Їжте! їжте! (Цілує в'їта в руку).

СУХИЙ (крає). На бабі зуби з'їв, на бабі й догризу! (Сьміх).

КАНТИЙ (до дружбів). Звивайте ся, хлопці! Швидко!

ЛІБЕРДА. Пива!

СУХИЙ. Оковити!

ПОЛЬОВИЙ (плаксиво). Крапельки!

КАНТИЙ. Швидко! (Подає).

ВІЙТ (до Кантого). Добрих дружбів злишно наганяти. (До присяжного) Тямиш, як то ми колись дружбовали... було на що подивити ся!

1-ший ДРУЖБА. Те саме і ми будемо оповідати, як постаріємо ся! (Гамір росте, — п'яні сьміхи).

НАСТЯ (до Кіцюсихи). Чи то не сором відкидати дівку?

КАНТИЙ. Пийте!

НАСТЯ. ... і двоє діточок? Скажіть самі!

КІЦЮСИХА. Ох, так-то з хлопами, так!

ДРУЖКА. Антось! Пусти, пусти! (Вихоплюєть ся дружбі).

КАНТИЙ (до Собка). Чому не сідаєш?

СОБКО. Бо мені не хоче ся!... (До одного з дружбів). Куба! Ходи, пся крр!... (Тягне його до с'ней).

ГРЯДКА (До Кантого). А то маєш закрутанни!

КАНТИЙ. А помочи ні з відки!

ГРЯДКА. Таж бачу, як помагають! Хрест божий з такою фамілією.

КАНТИЙ. Ох, таж кажу вам!... (*Наливає гостям*).

НАСТЯ (*я. в.*). Ади! Як витирає мною губи! (*д. с.*) Пожди но!...

ЛІБЕРДА (*перехиляє Сухому чарку*).

КІЩЮСЬ (*до Ліберди*). Лий, лий!... Не переллеш!...

СУХИЙ (*давить ся*). Йой! Погоди, бо мені гортанку заткало!

ЛІБЕРДА. Інакше не попам'ятаєш весіля!

1-ШИЙ ДРУЖБА. Гу, га! (*П'яний гамір підносить ся ще дущє*).

УДОВА (*до вдівця*). Таж не лїзьте на мене!...

УДОВЕЦЬ. Деж маю лїзти? Дівка мене не прийме!...

КАНТИЙ. Мій хрестний батьку!... (*Частує вїйта*).

ВІЙТ. Досить, досить, Кантий!... (*До присяжного*). Ну і що?...

ПРИСЯЖНИЙ (*до вїйта*). Я цапнув його за горло тай тримаю; слїпаки вилїзли йому на верх...

ГРЯДКА (*по польового*). Таж то не я, — а воля божа рядить усїм. А дасть їм Бог щастя...

ПОЛЬОВИЙ. В Бозї надїя — а в торбі сир!

КІЩЮСЬ (*до Сухого тавмничи*). Не знають сьвятї, що дїсть ся на сьвітї!

СУХИЙ. Гей — гей!

КІЩЮСЬ (*я. в.*). Та деж-би Бог дав собі раду, як-би мусїв про все думати!

УДОВА (до вдівця). Я вам вмію і в хаті зробити і на поли... Хороби жадної ще не мала...

УДОВЕЦЬ. А при малім?

УДОВА. Як курятко викололо ся, без найменшого крику!

ЛІБЕРДА. Не будеш пити?

СУХИЙ. Тільки поволи.

УДОВА. Зуби в мене, знаєте, цілісенькі... а!...
(Вітчурає рот).

ЛІБЕРДА. Пий, не жалуй. На ніщо не зважай! Нічо не пропеш, бо нічого не мавш!

УДОВЕЦЬ. Я удовець, ви удова...

ДРУЖБА (колибає дружку). Гусь, гусь!...
(Сьміхи).

УДОВЕЦЬ. Поберемо ся на волю Божу...

ВІЙТ (до Грядки). То-то!

УДОВЕЦЬ. ...і якось будемо пхати свою біду колінанами перед себе.

КАНТИЙ. Пийте тай їжте, що є. Не жартуйте!

КІЦЮСЬ (з бабкою в роті). Ми ї-мо!

СУХИЙ (до Кіцюся). Не поділиш ся з бабою?

КІЦЮСИХА. О, він там дбає про мене. Не знає, що хлоп з бабою...

КІЦЮСЬ. Одно тіло. Як я з'їм, то тобі не буде хотітись!... (Гамір росте).

КІЛЬКА ҐАЗДІВ. Тихо! Староста говорить!..

ПРИСЯЖНИЙ (звільна підносить ся). Коли уже ми тут зійшли ся, як Бог приказав, то скажу вам кілька слів...

СУХИЙ. Для okazji!

ПРИСЯЖНИЙ. Стан супружеський... то є... ніби... стан супружеський... то є...

КІЦЮСЬ *(зачинає співати — підпитий)*. Зелена рута, яловець!...

ПРИСЯЖНИЙ. Стан супружеський, се є... Кивот завіта...

ГРЯДКА. Старого завіта...

ПРИСЯЖНИЙ. Коли Бог сотворив Адама...

ЛІБЕРДА. Коли Адам сотворив Еву... те... хотів сказати... пива!

КАНТИЙ. Ану, хлопці! Скоро!

ПОЛЬОВИЙ *(жалісно)*. Прошу о голос! *(Музика починає строїти скрипки, гамір ще більший)*.

КІЦЮСЬ *(махає рукою і підспівує)*. Зелена рута, яловець! Зелета рута, яловець...

ПРИСЯЖНИЙ. Коли Адам... то є... ніби... коли Бог сотворив тайну супружества... то є..

ПОЛЬОВИЙ *(чим раз жаліснійше)* Прошу о голос!

СУХИЙ *(встає)*. Я прошу о голос!

ВІЙТ *(до присяжного, тягне його за рукав, щоб сів)*. Відітхніть, куме, відпочиньте!... *(той сідає)*.

СУХИЙ Було на світі трох чоловіків...

ДРУЖБА. Ліберда, Сухий і Кіцюсь!...

СУХИЙ *(до нього)*. Або я говорю, або ти!

КІЦЮСЬ *(махає рукою)*. Все одно!... *(підспівує)*. Зелена рута, яловець — зелена рута, яловець... *(Одні встають від стола, другі їдять ще та тоть. Дружби одні крутять ся біля дівчат, другі пхають ся до музики, що примістила ся в куті, на лавці. Кантий частує гостей. Музика строїть скрипки і пробує ріжних мелодий. Друж-*

би і гасди притупкують, підспівують нівголосом.
При столі гамір).

1-ШИЙ ДРУЖБА (перед музикою)

Гей у літі зеленіє
Серед зими знов біліє...

ГРЯДКА (при столі, до війта). Куме! Ще-
вам щось скажу.

ВІЙТ. Зараз, зараз, тільки музиці піддам
ноту! (підходить, стає перед музикою, підштовхує
Сухого — вказуючий палець підносить до гори).

Наші предки добре бились,
Кров лила ся як вода!...

(музика грає) — Не так!

Наші предки добре бились,
Кров лила ся, як вода!...

К' чорту така музика! (підходить до стола)

ЛІБЕРДА (з за стола).

Не по те прийшли ми,
Щоби тутки бути...

СУХИЙ (заточує ся, перериває).

Як зачав я, так скінчив,
Не буду вже більше пив!;

ПРИСЯЖНИЙ (іде до музики). Що? Як?
Всі на раз? Поволи, бо позахрипаєте до рана...
(пари збирають ся, дружба уставляє. При столі
гамір зменшав ся. Стіл відсувають під вікно).

КІЦЮСЬ (крутить ся комічно і жалісно під-
співує). Зелена рута, яловець, зелена рута, яло-
вець, зелена рута, яловець... (і т. д. — від по-
чатку). (Пари стають. Сухий пхав ся перед му-
зику).

1-ШИЙ ДРУЖБА (*відштовхує його*). Ви вже скінчили! Я плачу! (*кидає до басів гроші і підспівує*).

Як я їхав на діл —
Цвила конюшина!
А їду з долини,
Жне її дівчина!

(*Музика повтаряє, він тупав, танцює в коло, пари за ним*).

2-ГИЙ ДРУЖБА (*співає*).

Весела я була,
Смутку не зазнала,
Доки тебе милий
Близше не пізнала!...

1-ШИЙ ДРУЖБА.

Гальжбісю любенька,
Не плач, мов дитина,
Таж маєш, серденько,
Хлопця, як малина!

2-ГИЙ ДРУЖБА.

Гальжбісю любенька,
Не пора ридати,
А тра покірненько
Божій воли здатись.

(*Пари переминюють ся — присяжний стає з панною молодю перед музикою*).

ПРИСЯЖНИЙ (*поважно*).

Плакати не на місци,
В ярмо мусиш лізти,
Вже ся не випряжеш,
Аж в могилі ляжеш!...

ГАЛЬЖБИТА (*відспівує*).

Я не плачу, люди,
Тож покиньте жалі,

Зле мені не буде, —
Тож танцюймо далі...

(Танцюють кілька тактів, музика устає — відпочивають, гамір, сьміх).

СУХИЙ (до якоїсь дружки підспівує і пристукує).

Кобись була плячок дала,
Тобись була танцювала;
Колись плячка ти не дала,
Не будеш ти танцювала!...

КАНТИЙ (до дружби). Бігай по пиво!

НАСТЯ (до Кантого). Де Собко?

КАНТИЙ. Ви певно ліпше про се знаєте!..
(відходить).

НАСТЯ. Бачите, який гонорний!... Ані не говори, бо відворкне як пес!...

КАНТИЙ (до дружбів). Подавайте! (наливають пиво).

КЩЮСЬ. Зелена рута, яловець, зелена рута, яловець...

ВІЙТ (перед музикою диригує).

Наші предки добре бились,
Кров лила ся, як вода!...

— Не так!

1-ШИЙ ДРУЖБА. Дружби танцюють!

2-ГИЙ ДРУЖБА. Дальше, хлопці! Кождий свою!

КЩЮСЬ. Зелена рута, яловець...

1-ШИЙ ДРУЖБА (перед музиками). По нашому! (музика починає грати). Дальше! Гу, га!... Держіть ся! (гукає — приспівує).

Гоп-гоп-гоп га! гейже га!
Всі танцюйте так, як я!...

2-ГИЙ ДРУЖБА (за ним).

Гопай-гопай-гопай га!

Від кутика до кута!...

Гу, га!...

1-ШИЙ ДРУЖБА (навертаючи).

Катерино, Катерино,

Осьде душко наверни-но!

Гоп-га!

(Танець — гуцульська колодійка — переходить у чардаш).

5-ТИЙ ВИХІД.

(Музика уриває зойкливо — тишина — чути з віддалеку плач).

ПРИСЯЖНИЙ. А се що?

НАСТЯ (визирає через вікно). Зузька вертає з церкви тай голосить...

КАНТИЙ. Замкніть двері з надвору! (Ословілий ходить по сцені). Зузька!... (Сердечно) Зузя!... Ісусе милостивий! Ісусе!...

НАСТЯ (дивить ся за ним, — до сусідки). Ага! Кольнуло його!...

ГАЛЬЖБИТА (підбігає). Кантусь!... Що тобі?

КАНТИЙ (грубо) Нічо!... (До музики) Грайте!

6-ТИЙ ВИХІД.

ГРЯДКА (до Газдів). Тепер на нас черга!

ВІЙТ (перед музикою):

Наші предки добре бились...

ГРЯДКА. Рухайте ся! (Газди стають парами; до польового) Куме! (Тягне його у танець).

ПОЛЬОВИЙ. Зараз, зараз, тільки ще... крапельки!...

ВІЙТ. »Наші предки добре бились...«

ГРЯДКА (до Кіцюся). Бери з краю котру небудь та ставай!

ЛІБЕРДА. Пощо вибирати? Кожда баба, — то баба, тай кінець!

КІЦЮСЬ. »Зелена рута, яловець...«

ПРИСЯЖНИЙ. Ходіть! (Тягне на силу Настю і став в другу пару за Грядкою).

ГРЯДКА (кидає до басів і звільна зачинає).

»Іде військо від Чорштина,
Пізнай ненько свого сина!...

(Музика)

Якжеж його знайти там,
знайти там, —
Я бідачка, — а він пан,
а він пан!...«

СОБКО (у дверях, глумливо) А він пан! А він пан!

7-МИЙ ВИХІД.

(Переходять у танці поважним колом).

ГРЯДКА (став перед музикою і хоче дальше співати).

СОБКО (підбігає до Грядки). Не будеш гуляти! (Музика уриває, пари мішають ся).

ГРЯДКА. А хто мені заборонить?

СОБКО (гордо). Я!

ГРЯДКА. Ти, огризку!

СОБКО. Не стерплю, щоби тут Грядки розпирали ся!

ГРЯДКА. На бік! (Відштовхує його).

НАСТЯ. Собку! Щож ти не хлоп? Не маєш рук?

СОБКО. Ти будеш мене тут... на моїм сьмітю!...

(Хватають ся за горла. Крик, заколот. Найбільше крику робить Ліберда, Сухий і Кірюсь. Польовий глядить за чимсь до битя, пробує дверий, чи не виважать ся, силуєть ся піднести стіл, підносить стільці).

ГАЛЬЖБИТА *(впадає поміж них)*. Татусю!... *(Плаче)*. Бороніть їх, бо забє!...

СОБКО. Хлопці! До мене! *(Кличе на дружбів, — тиснуть ся і дусять на купі)*.

ПРИСЯЖНИЙ. Тільки поволи!... *(Хватає Собка, гасди відтягають Грядку)*.

КАНТИЙ *(впадає з комори)*. Що се?

СУХИЙ *(сильним голосом)*. Грядку бють!!

КАНТИЙ *(впадає в товпу)*. Пустіть! *(Ловить Гальжбіту)*. Гальжбісь! Не пхай ся!

СОБКО *(скажено)*. Не будеш танцювати!

ГРЯДКА. Буду!

СОБКО. Не будеш!

НАСТЯ *(до присяжного)*. Пустіть його, куме!

ПРИСЯЖНИЙ *(тягне Собка)*. Ні! Ні!

СОБКО. Пускайте мене до него! *(Видирає ся)*.

ПРИСЯЖНИЙ. Го, Го! Поволи! *(Тягне Собка в один бік, гасди Грядку в другий)*.

СОБКО *(шарпає ся — до Грядки)*. Пощо ти тут вліз, питаю? Пощо вихав тут свою дівку?!!

КАНТИЙ *(скажено)*. Собку!! *(Кидає ся до него)*. Міркуй ся!

ГАЛЬЖБИТА *(тягне батька)*. Ходіть, тату!

ГРЯДКА. А тобі що до того? Ти, облізлий псе! Ти, комірнику!

СОБКО *(хоче вирвати ся)*. Щооо? що? Комір-ни-ку кажеш? *(Вириває ся, летить, повздержують його, той знов хоче вирвати ся)*. Пустіть мене!

ПРИСЯЖНИЙ *(остро)*. Собку!

ВІЙТ *(до кількох газдів)*. Нехай бють ся. Не маємо що тут робити!...

КІЛЬКОХ ГАЗДІВ. Не маємо... *(починають забирати ся)*.

ГАЛЬЖБИТА. Ходіть, тату!

ГРЯДКА *(подає ся назад)*. Той псе собачий!..

ГАЛЬЖБИТА *(тягне батька)*. Ходіть, тату!

ГРЯДКА. Іду!... *(Грозить від дверей)*. Але він попам'ятає!... *(Зникає за дверми)*.

СОБКО. Зробиш ти мені... он що!... *(Показує дулю)*. Я вимету вас скоро звідси!

ПРИСЯЖНИЙ. Краще вважай на себе!

СОБКО *(обурений)*. А ти що?

ПРИСЯЖНИЙ *(пускає його)*. Іди!... Хай вас всі чорти... *(Глядить за капелюхом, газди по одному виносять ся з хати. — Стихав)*.

СУХИЙ *(на середині хати — страшним голосом)*. Хто тут бє ся? *(Тупає ногою)*. Тут!... до мене!!

КАНТИЙ *(заступає при дверях)*. Війте, бійте ся Бога, деж ви втікаєте?

ВІЙТ. Я тут не маю ніякого діла!

ПРИСЯЖНИЙ. Ходіть! *(Тягне його до сінний)*.

КАНТИЙ. Таж не робіть мені сорому!

ВІЙТ. А хто робить сором? (*Надїває капелюх, виходить до сїний*).

ПОЛЬОВИЙ (*випиває останки і виходить*).

КАНТИЙ (*від дверей*). Мої золотенькі! Останьте хоч на очіпне!...

ПРИСЯЖНИЙ (*за сценою*). Таж ми бачили як зчіпили ся!...

НАСТЯ (*рада*). Ага, тепер задержуй, як уже нема нікого!... Задержуй!

КАНТИЙ (*до входячої Гальжбіти*). Деж батько?

ГАЛЬЖБИТА (*сумно*). Пішли!

КАНТИЙ. Проси-ж людей! — (*Жінки забирають зі стола колачі під хустки та виходять. Кантий до них*). Таж не розходїть ся! Таж знаєте, що в родинї всяко буває, — часами зачуба візьмуть ся... (*Просить, розкладає руки*).

ЛІБЕРДА. Е, при тїм може і другим дістати ся! (*Стягає останній пляцок, прямує до дверей*). Хто бє ся?!... (*Стрїчає Кіцюся*). Ти бєш ся?! (*Ловить його за горло*).

КІЦЮСЬ (*обіймає його за шию*). Я? — борони Боже; Кум... (*Гикнув*) ...цю!... (*Підспівує, ідучи з ним непевним кроком до дверей*). Зелена рута, яловець, зелена рута, яловець, зелена рута... (*За кулісами*) яловець...

8-мий вихід.

(*Вийшли. Лишило ся тільки кілька цікавих жінок таї грохи дїтвори*).

КАНТИЙ (*біля дверей*). Господи Боже!... По-забирали ся, пішли!... а! — (*Відвертає ся —*

до матери і брата, — скажений). То ви винні
всему!

НАСТЯ. Що?

КАНТИЙ. А то, що ви завзяли ся на мене!
(Гальжбіта вибухає плачем, баби приступають).

СОБКО. Брате!...

КАНТИЙ. Ти брат?!...

ГАЛЬЖБИТА (підбігає з плачем). Дай спокій,
мій Кантусю!

КАНТИЙ. Я-ж так просив вас, так молив, —
а ви що? На вінчаню не було вас, — ну думаю
собі: нехай! А тепер і весіле розбили ви мені.
За що? За що? За що питаю?...

НАСТЯ. Було нас слухати, а не робити своїм
розумом!...

КАНТИЙ. Я вас послухаю!... але... (Здер-
жує ся, бере Гальжбіту за руку). Ходи, Галь-
жбісь, до тамтої хати!

НАСТЯ (сичить). Там дитина кричить!...

КАНТИЙ (відвертає ся). Кусайте! Гризіть!...
(Здержує себе). Я не слухаю того! — (Іде до
двертї з Гальжбітою. — Настя і Собко сьміють
ся за ними). Сьмійте ся! Сьмійте!... поки може-
те... (До себе). О, собача родина!...

Занавіс спадає.

Конець I-шої дії.

ДРУГА ДІЯ

Пекарня (курна хата) в домі Кантого. Стеля і піч очернені сажою. На право в куті пекарська піч і припічок. Одно вікно на ліву, друге в глибині. Двері на право до сїней, побіч них жорна: другі двері менші в глибині поміж вікном і припічком; стіл простий, з дощок, і кілька лавок.

1-ший вихід.

КАНТИЙ (*рубав дрова на опал і укладав біля печі. Яга сидить на лаві і обирає бараболі*).

КАНТИЙ (*випростовує ся*). Боже! Боже!.. (*До Яги*). Не знаєш ти, де вона?

ЯГА. Хто такий, газдо?

КАНТИЙ. А отсе велике паньство.

ЯГА. Еге!... Таж Собко що тільки був, а старша газдиня то... справді не знаю, де повіялась.

КАНТИЙ (*сїдає*). Старша газдиня!... О, вона газдувала би, аби тільки було чим. Бачила ти, багато випасли конюшини?

ЯГА. До половини загона.

КАНТИЙ. Так! Незадовго цілий кусень зїдять. Від часу, як купили телицю і ховають на свою руку, то здає ся, що все повипасають нею. Дають, що попаде: сїно, конюшину, отаву не отаву...

ЯГА. Тай збіже...

КАНТИЙ. А ти, мовчи. Не дай, Боже, сказати слово. Як зважиш ся, то з накладом тобі віддадуть та ще й вилають. Та вже ліпше її рота не вітвирай.

ЯГА. Ох, так, дорогенькі.

КАНТИЙ. Нехай, нехай газдують. Побачимо, чи се довго потреває. Може раз Бог змилосердить ся...

ЯГА. ...тай Матінка Пречиста.

КАНТИЙ. Чортови в зуби така робота. Хата їм смердить!... Вони, бач, все найдуть собі якесь діло...

ЯГА. Гей!...

КАНТИЙ. Ах, зведуть вони мене. зведуть на нінащо! (*Підпирає голову руками*).

ЯГА (*зсував ся з лавки, підходить тило і торкає його в рамя*). Газдо!

КАНТИЙ. Що? (*Підносить голову*).

ЯГА (*притишеним голосом*). Таж покійний батько вложили мабуть в тестамент, що: як би вони мали нищити майно...

КАНТИЙ. ...то їм нічо не належить ся... — знаю. Але годі!

ЯГА. Та, в тім не моя голова! (*відходить, сїдав і шкробав дальше*).

КАНТИЙ (*задумуєть ся по хвили*). Що ж з того, що є, — але хісна з них ні за макове зерно. Мачоха меле тільки пащекою, а той клене, що аж огонь йде. А як прийде до миски...

ЯГА. То найдуть ся!

КАНТИЙ *(по хвили)*. Ей, Боже, Боже!..
Встає і наново забирає ся до роботи).

СПІВ ГАЛЬЖБИТИ *(за сценою)*.

Йе люлі, йе люлі

Хтож тебе притулить?..

Матусі не буде —

Хтож тя тулить буде?..

КАНТИЙ *(встає і слухає тронутий)*.

ЯГА. Ге... як бачите, скоро привикли до себе... Гейби рідна матір!.. Золоте серце.

КАНТИЙ. Ой, золоте!.. *(До себе)*. Хто сподівав би ся?..

ЯГА. На сьвітї!

КАНТИЙ *(до Яги)*. Шкробай дальше... розпали скоро. Я тільки перейду ся... *(Звертає ся до дверей. В тій хвили відчиняють ся двері: всуває ся Зузька, смаглява — як тїнь, волосє темне, лице сїде)*.

2-гий вихід.

ТІ і ЗУЗЬКА.

КАНТИЙ *(здрігнув)*. Ти тут? По що? *(Зузька мовчки глядить на него. Кантий по хвили зломаним голосом)* Надармо глядиш — уже стало ся.. *(Хилить голову)*.

ЗУЗЬКА *(суворо)*. Хтож винен?

КАНТИЙ. Вони так переслі дували мене, шо, ех, на упір ішли зі мною, бо хотїли, щоби мене загризти до тла. Якби не вони...

ЗУЗЬКА. Якби не її ґрунт! — скажи...

КАНТИЙ. Волїв би я сидїти з тобою на комірнім — ох, волїв би!..

ЗУЗЬКА. Тепер! Га! га!

КАНТИЙ. І тепер навіть. Бож я усе ще тебе...

ЗУЗЬКА. Люблю? Що? А з другою жию! Красна потіха! (*Гірко сьміє ся, по хвилі*). Всі присяги на вітер!... Фють! Пішло! »Стало ся« — каже — та кінець!

КАНТИЙ (*сердечно*). Зузю!...

ЗУЗЬКА. Як то легко забути... я не знала про те... Хоч люди перестерігали: »Не вір!« — Я, вірила, дурна... (*Плаче*). Здавало ся мені, що ти не такий, як інші... Ти сам казав, що ти не такий... що, може не казав так? (*Кантий мовить засумований*). А то брехня, — неправда — бач, що неправда!...

КАНТИЙ. Зузю, таж ти добре знаєш, що через тебе витерпів я за життя батька...

ЗУЗЬКА (*запалює ся*). Я — то нічо! Як на мене показували пальцями, як сьміяли ся і глузували всі — то нічо? Га! га! га! Бо ти все те терпів! Що тут говорити — переїла ся я тобі, тай годі!

КАНТИЙ. Зузю!

ЗУЗЬКА (*скоро, чим раз більше запалює ся*). Може скажеш, що ні!... Доки була я здорова, то ти все приходив... Тямиш? А як тільки хвороба на мене найшла, то ти й очий не показав. Скажи, що, не так! Ні! Правда?... Вкінци подумав, як би то мене позбути ся, тай дальше до жєнячки!

КАНТИЙ (*прибитий*). О, не те, Зузю, не те!

ЗУЗЬКА. Так. Ти не подумав, що може

там твої діти голодні, що може мати годує їх слізми... ні!... *(Здержує плач)*. Я лежала самітна, — а ти женив ся!

КАНТИЙ. Бо чутка йшла...

ЗУЗЬКА. Чутка йшла? А які до мене чутки доходили! Говорили мені, що ти сьмієш ся з мене! Що ти поза очи глузуєш з мене... *(Божевільно)*. Га! га! га! *(Зміненим голосом)*. Наколиб ти був й тоді прийшов, я була би тебе ні словечком не попрікнула... Але ти вже не думав про мене! Видоїв ти мене до тла — тай вже переїло ся...

КАНТИЙ *(перебиває нагло)*. Ні! Не думай так про мене... Чувш!

ЗУЗЯ *(глумливо)*. Маю дякувати тобі за не-славу, що? Молити ся може за тебе? *(Зміненим голосом)*. Я вже й за себе не вмію молити ся. *(Глядить на него)*. Ти в'їдучив мене молитви... Коли там, у церкві, — дяки співали — і ти їй присягав, а стеля не впала тобі на голову, — то я подумала, що над стелею нема Бога, що нема нікого!!

КАНТИЙ. Зузька! Боже! Що ти говориш? *(По хвилі)*. Говорять щось, що ти пєш... Вважай на діти!

ЗУЗЬКА. Ти не вважав... тям-же! Не тобі судити мене!

КАНТИЙ. Я — ні, але люди...

ЗУЗЬКА. Люди! Га! га! га! Люди! Вони осудили вже мене давно! Давно уже, коли я лякала ся вихилатись із хати, коли кололи мене людські поговорки та позирки, що й навіть до

церкви не хотіла йти з сорому. Тепер мені все вільно! Все — все! Хоч би вже не знати що, ніхто не подивує ся... Таж я з таких, що то самі просять... знаєш...

КАНТИЙ. Зузька, Зузька! *(По звилі — зломаним голосом)*. Дарма! Вже стало ся!... *(Звертає ся до дверей)*.

ЗУЗЬКА *(мовчки заступає йому дорогу)*.

КАНТИЙ. Чого тобі?... скажи... Я для дитини передам через Ягу... буду її годувати. О другу не жури ся. А тобі все...

ЗУЗЬКА *(глумливо)*. О, не набивай собі мною голови! Думаєш, що я прийшла просити тебе в помочи? *(Суворо)*. Віддай мені дитину! Чуєш!...

КАНТИЙ. Ні, нічо з того!

ЗУЗЬКА. Вона моя!

КАНТИЙ. І моя!

ЗУЗЬКА. Ти не маєш права придержувати її! Боїш ся позву? О, ти ще не знаєш мене! Як раз присягну — то... *(Затинає зуби)*. Дай мені дитину!

КАНТИЙ. Не дам.

ЗУЗЬКА. Я прошу тебе по доброму!

КАНТИЙ. Дарма.

ЗУЗЬКА. Не лишу її на знущанє тамтій!...
Спів ГАЛЬЖБІТИ *(за сценою)*.

Йе люлі, йе люлі,
Хтож тебе притулить?

. . . . .

КАНТИЙ *(показує рукою на двері, звідки чути голос)*.

ЗУЗЬКА (*затикає уха — майже з плачем*).
Не лишу!

КАНТИЙ. А я не дам тобі, хоч ти й по-
зивай.

ЗУЗЬКА. Так? Побачимо!

КАНТИЙ. Но, но...

ЗУЗЬКА. Пожалуєш!

КАНТИЙ. Цить! Бо її розбудиш...

ЗУЗЬКА (*гляди́ть на него, мов не розуміє, що він говорить — звертає ся до дверей — стає — відвертає ся*). Запізвуй! Знай, що позов уже внесений!... Але се ще не все... (*Хоче відійти*).

КАНТИЙ (*наляканий*). Що ти задумала?
Зузька!...

ЗУЗЬКА (*задержує ся на порозі*). Не все ще, бо я не дарую тобі кривди... не дарую!! (*Заходить ся плачем і вибігає*).

3-тий вихід.

ТІ КРІМ ЗУЗЬКИ.

КАНТИЙ (*стоїть хвильку з похиленою головою, спертий о жорна — думає — опісля підносить голову*). Га!... Побачимо! Упір на упір! (*до Яги*). Ти чому ще не розпалила?

ЯГА. Заслухала ся...

КАНТИЙ. От, було чого...

ЯГА. Так, так — як то звичайно чоловік цікавий... (*встає і підходить до печі*).

КАНТИЙ (*сідає задуманий, по хвили до себе*). Гм... гм... що почати?

ЯГА (*розпалює*). Що почати? Нічо. Час сам надійде...

КАНТИЙ. В тім і річ, щоби не надійшов.
(II. хв.) Хто його знає, як там з тими правами...

ЯГА. Право то не жарти. Таж знаєте, як небіщик Греля почав тягати ся зі своєю наймичкою по судах, то відтак стільки присудили, йому що й ґрунт не вистарчив...

КАНТИЙ. Знаю, знаю...

ЯГА. Не було то, як за покійного вїта. Як тільки котра дївка мала дитину, то зараз заволікли її до канцелярії, тай давали їй таке почесне, що їй на віки-вічні відпадала вже охота... Обілляли волосє дьогтем, або опалили, що потім годї їй було між люди показати ся... Таж знаєте!

КАНТИЙ (в задумі). Знаю... знаю...

ЯГА. І тепер придало-б ся таке. Не чіпляли би ся людей такі Гонорки, Зузьки...

КАНТИЙ (підносить голову). Що... що... ти кажеш?

ЯГА. Кажу, що з такими був би давно лад. Протягнули би на лавці, тай...

КАНТИЙ (обрушений). Ти дурна, стара бабо, — ти краще...

ЯГА. Оповідаю тільки, як давнійше робили.

КАНТИЙ. То і вони були дурні.

ЯГА (згїршена). Батьки наші?... (Мовчанка).

КАНТИЙ (думає — п. хв.). Що почати... Хиба з Гальжбітою поговорити... (встає). Може що порадить... (прямує до дверей).

ЯГА (з насмішкою). Чому ні! Та певно!

КАНТИЙ (вертає від дверей — задуманий).

Скапаний сьвіт.

А ти, гляди... як би хто питав, то... ні словечка!
Розумівш?

ЯГА. Також! Скорше-б дала собі язик пошкробати, як би став свербіти! (*Кантий переходить до другої кімнати*).

4-ТИЙ ВИХІД.

ЯГА — НАСТЯ.

ЯГА (*поправляє огонь*). Ну, пали ся, чортяча смоло!...

НАСТЯ (*відхиляє двері*). Собка не було тут?

ЯГА. Ні.

НАСТЯ. Деж його чорти понесли? (*Сідає*).
Обіду нема?

ЯГА. Доперва що запалила.

НАСТЯ. Та бачу... Вони сидять собі в кімнаті! Панство! А ти витирай руки! (*Яга зітхає*). Так, гаруй за всіх, роби, хоч до загину!... Вони як-раз зважають на се!... (*сидить хвилю мовчки*).

ЯГА (*підходить, нахилив ся говорить пошепки...*) Була тут Зузька...

НАСТЯ. Що говориш? Коли?

ЯГА. От, що тільки вийшла.

НАСТЯ. Ну і що? Говори, що вона тут хотіла?

ЯГА. Прийшла до газди...

НАСТЯ. До газди прийшла, кажеш? (*Яга дивить ся в сторону дверей*). Не бій ся! Там ніхто не вчує. Мені можеш сказати, як на сьвятій сповіди.

ЯГА. Прийшла до газди...

НАСТЯ. А він був тут? Говори-ж!

ЯГА. А вжеж!

НАСТЯ. А Гальжбіта?

ЯГА. Ні, їх не було.

НАСТЯ. Но, знаєте! Яка шкода, що мене тут не було... Ну? Говори скоро.

ЯГА. Тільки не спішіть ся так дуже...
(Сідає).

НАСТЯ. Моя дорогенька Яго! Яка я тоб рада... (пригортає її). Ну? ну?

ЯГА. По тихонечки влізла... станула собі онде. Я дивлю ся — ґазда дивить ся — вона —

НАСТЯ. Що?

ЯГА. Вона також дивить ся...

НАСТЯ (наставляє уха). Як?

ЯГА. Страшенно! Аж мороз поза шкіру йшов. Думаю собі, такі очі, — то недобрі очі.

НАСТЯ. І щож говорила?

ЯГА. Не знаю, ґоспосю!...

НАСТЯ. Таж ти тут була!

ЯГА. Та й слухала. Але вони розмовляють якось дивно між собою. Я тільки з сего усеґо виміркувала, що їй залежить чимало на ньому...

НАСТЯ. Проклинала його?

ЯГА. Ще би ні! Таж тільки по те й прийшла.

НАСТЯ. А він?

ЯГА. Він також кляв! Як зачав, як зачав, то кажу вам, мало що до бійки не дійшло. Аж я вскочила поміж них...

НАСТЯ. Ну і погодили ся?

ЯГА. Як-раз!... Хотіла забрати дитину.

НАСТЯ. Еге!

ЯГА. Але він не дав!

НАСТЯ. Деж би!

ЯГА. Тоді прискочила до нього, як голодна вовчиця і поклялась...

НАСТЯ. Що, що?

ЯГА. Ага! Перед тим знов сказала йому, що запізве його, що вижене його з ґрунту, що... то вона ще сказала? Що ще... *(впадає Собко)*.

5-тий вихід.

ТІ І СОБКО.

НАСТЯ *(біжить до него, горячково)*. Чуєш! Була тут Зузька... Прибігла по дитину — Кантий не дав. — Дійшло до бійки. Мало що сліпаків йому не видерла... Сказала йому, що зведе його процесами на вінащо!

СОБКО *(байдужно звертає ся до Яги)*. Обід є?

ЯГА. Скоро буде, скоро! *(Підходить до печі, накладає дров)*. Тільки дрова вогкі...

СОБКО *(сїдав на лавці)*. Уф!

НАСТЯ *(глядиць на него, по хвили)*. Я-ж казала тобі, що Зузька не подарує...

СОБКО *(дивить ся к'печі)*. Пся кров! Усе чекай!...

НАСТЯ *(лиха)*. Тебе не обходить се, що говорю?

СОБКО. Відчепіть ся ви від мене! *(Відвертає ся)*.

НАСТЯ. О, а се знов що?

СОБКО. Я краще від вас знаю. Знаю, що не так було...

НАСТЯ. Звідки?

СОБКО. Від неї самої.

НАСТЯ. Від Зузьки?

СОБКО. Від Зузьки.

НАСТЯ. То ти ходиш до неї?

СОБКО. Та ходжу.

НАСТЯ. Ну, ну... *(Задумана відходить, потім вертає і говорить пошепки)*. Собку! Ти не роби своїм розумом... Кажу тобі!

СОБКО. Я нікого о пораду не прошу. Роблю се, що мені хоче ся.

НАСТЯ. Не сьмієш без мене!... *(Говорять горячково, але пошепки)*.

СОБКО. Я від нікого не залежний...

НАСТЯ. Мусиш! Поки ідеш зі мною — добре, але як відстанеш!...

СОБКО *(остро)*. То що?

НАСТЯ *(здержує себе)*. Не раджу тобі!

СОБКО. Го! го!

НАСТЯ. Щоби не прийшло ся тобі жалувати!... *(Відходить, опісля вертає і знов пошепки)*. Ти пощо ходиш до неї? скажи... Щоби люди стали говорити? Мені про себе байдуже...

СОБКО. Но, во!...

НАСТЯ. Не сьміє ся! Намотаєш біди... Треба мовчки, нишком, щоби ніхто не догадав ся. Хочеш мати ґрунт, то май розум!... *(Яга цікаво слухав)*.

СОБКО. То ви думаєте, що я дурний, чи що! Ходжу, бо мушу, бо таке діло. Треба дітям опікуна, треба грошей на право, треба впрочім порадити ся... Вона до мене не прийде, —

бо як! (*Голоснійше*). Ви, замість допомогти, то зупиняєте...

НАСТЯ. Я знаю, що роблю!...

СОБКО. Ви знаєте одно, — я друге? (*Тихійше*). Потім виведемо її в поле! І не питайте! Я зачав, то вже мені й кінчати. Леда день треба надіятись засуду...

НАСТЯ. Тихше! (*Очіма показує Ягу*).

ЯГА (*підходить і гладить Настю по рамени*). Мене не бійте ся, ні!...

НАСТЯ. Чого, коли нічо такого не говоримо!

ЯГА. Таж знаю. Навіть ксьондз може слухати без образи...

НАСТЯ. Тож бачиш!

СОБКО. Чорти наслали — чи що!

ЯГА. Що тобі, Собку?

СОБКО. Я голодний як пес!

НАСТЯ (*з глумом*). Зузька нічого не дала?

СОБКО. Сама не має що до губи взяти...

ЯГА. Бідненька!

СОБКО. Колиж уже раз буде той обід?

ЯГА (*звиває ся*). Зараз, зараз!...

СОБКО. Чоловік напрацює ся, наробить... А деж наше панство?

ЯГА. В тамтій кімнаті.

НАСТЯ. Цілими днями сидять там.

СОБКО. Ая! Мають на кого здати ся! Як би не ми, то мусіли би самі за роботу братись. А прийде до миски, — дасть Біг!

НАСТЯ. Знаєш, що вона сказала мені вчора? Що я тут вікувати не буду... Що вона ду-

має собі — та гадина. Сама вилежує ся, як яка графиня.

СОБКО. А той знов верховодить над нами..

НАСТЯ. Бо ми — челядь, а вони — панство!

СОБКО. Але бо і спарували ся, як два волл!..

ЯГА (*сміє ся*). Ох, Собку, Собку! годі! Вже мене кольки беруть!.. (*Держить ся за підгрудь*).

НАСТЯ. О, вибрав собі, вибрав!

СОБКО (*до Яги*). Поклич-но їх!

ЯГА. Вже, вже доварю!

СОБКО. Іди, іди! Нехай не сидять!.. Вони будуть цяцькати ся, а тут чоловікови кишки вуркотять.

ЯГА (*відхиляє двері і кличе*). Гос-по-сю!

ГАЛЬЖБИТА (*за сценою*). А що?

ЯГА. Обід ва-рить ся!

ГАЛЬЖБИТА (*як висше*). Добре.

НАСТЯ. Скажи, що збігає..

ЯГА. Бараболі пора відцідити.

6-тий вихід.

ТІ І ГАЛЬЖБИТА.

ГАЛЬЖБИТА (*впадає*). Не можеш сама? (*Побачила Настю і Собку*). А! І ви вже прийшли..

СОБКО (*воркітливо*). Ага!

НАСТЯ. Стільки газдинь, а обіду нема!

ГАЛЬЖБИТА. Я-ж дивую ся! Таж уже давно могли ви.. (*Черпає воду з горшка*).

НАСТЯ (*передражнює*). Могли давно!...
(*З'їдливо*). Я тут не газдую!

ГАЛЬЖБИТА. Коло горшків можете газдувати, ніхто не боронить вам.

НАСТЯ. Я не сиджу собі в кімнаті з заложеними руками...

ГАЛЬЖБИТА. Тільки сплетні розносите по хатах, що вам зле...

НАСТЯ. Бо недобре!

ГАЛЬЖБИТА. Хто вам яку пакість робить?

НАСТЯ. Хто робить? Господи! Ти бачиш!

ГАЛЬЖБИТА. Не вимовляйте імени Господа за дурниці, а краще подякуйте...

НАСТЯ (*до Собка*). Маю їй дякувати!...

СОБКО. Згорділа наша пані!

ГАЛЬЖБИТА. А ти мовчи.

СОБКО. Хтож мені сьміє заборонити говорити?

ГАЛЬЖБИТА. Ти тільки знаєш волочити ся цілими днями...

СОБКО. Го! го!

ГАЛЬЖБИТА. Як прийде до роботи, ого!... а як до їди... (*Цідить бараболі*).

НАСТЯ. Іще не дала, а випоминає вже!...

ГАЛЬЖБИТА. Бо маю право до того! Кажеш йому що робити — відтягає ся, а язиком вміє ляпати!...

НАСТЯ. А ти хотіла би позамикати усім губи на колодки!

ГАЛЬЖБИТА. Ой, здало-б ся!...

НАСТЯ. Тоді тільки ти одна говорила-б, а вони кивали-б головами.

СОБКО. Тобі добре сидіти та ждати, аж чоловік подасть у рот їду...

ГАЛЬЖБИТА. Роблю, що мені подобає ся.

СОБКО. Але не питаєш, що їдять твої люди?

ГАЛЬЖБИТА (*усьміхає ся гірко*). Мої люди!

НАСТЯ. Питаєш тільки, що роблять?

ГАЛЬЖБИТА (*обрушена*). О, Фарисеї! Ви сьмієте мені се говорити в очи? А хтож старає ся про вас? Хто варить вам їсти? Коли вас тільки в, чомуж не дасьте собі ради без мене? А хтож купує на передновок? З чієї муки їсьте хліб?

СОБКО. А ти на чім ґрунті сидиш?

ГАЛЬЖБИТА. Не на твоїм!

СОБКО. Як? Вже налянав тобі твій любий чоловік!

ГАЛЬЖБИТА. Мої корови, моя худоба, а ви не питаєте: чиє се, — як вам подаю молоко!

СОБКО. Пожди! Будеш ти ще порожну масничку лизати! (*Гальжбіта висипує в миску бароболі*).

НАСТЯ. Розпирає ся на чужій батьківщині!...

ГАЛЬЖБИТА. На своїй!

СОБКО. Так? А нам не належить ся вже нічого?

НАСТЯ. Захотілось тобі газдувати, але зле натрафила!

ГАЛЬЖБИТА. Що ви від мене хочете?

НАСТЯ. Ти влізла тут на те, аби нас ви-
жертити!...

СОБКО. О, поволи, газдине, поволи!

НАСТЯ. Вперла ся як оса, аби тільки
влізти! Не сором тобі годувати чужу дитину.
Так, так. Бо ти лишила свій сором за плотом...

СОБКО. Ти влізла тут як блоха у постіль, і
пеш нашу кров! (*Гальжбіта починає плакати*).

НАСТЯ. Ревити! Потім складеш на нас, що
ми вчепили ся тебе!...

ГАЛЬЖБИТА. Може ні?

ЯГА (*до Насті*). Дайте спокій!

СОБКО (*гордо*). Іди собі там, на своє сьмі-
тє, там верховоди!

НАСТЯ. Ти, суко!... (*Гальжбіта заходить ся
голосним плачем*).

VII-мий вихід.

ТІ І КАНТИЙ.

КАНТИЙ (*впадає — грізно*). Що тут? (*під-
ходить до Гальжбіти*). Чого плачеш?

ГАЛЬЖБИТА (*голосить*). Ох, чого я тут
прийшла! Ліпше мені було... (*ридає*)..

НАСТЯ. Ага!

КАНТИЙ (*пригортає жінку*). Говори-ж, Галь-
жбісь, не плач! Що тобі?

ГАЛЬЖБИТА (*отирає сльози*). Їдять мене...

КАНТИЙ. Хто?

ГАЛЬЖБИТА. Вони! Не дають мені доброго
слова — тільки всі кусають мене як осі...

КАНТИЙ. Чуєте, ви?!

СОБКО-НАСТЯ (*гордо*). Чувмо!

ГАЛЬЖБИТА. Що я їм винна? Чого хочуть від мене? З хати хочуть прогнати!

КАНТИЙ (*іде звільна до мачохи*). Ви!!... гавкали перед ксьондзом, аби не вінчав нас... (*Настя перечить*). Тихо! Знаю! Ви ходили з жалобою. Ви розбили мені весіле, я на те все: нічо. Але довше не буду терпіти!!

НАСТЯ-СОБКО. Що?

КАНТИЙ (*сильно*). Відділю ся!

НАСТЯ. Собку!

СОБКО (*махав рукою*). Нехай!

КАНТИЙ. Зле вам, — варіть собі самі!

ГАЛЬЖБИТА. Відділимо ся від сьогодні!

СОБКО. Відділюйте ся, відділюйте!

КАНТИЙ (*сильно*). Захотіло ся вам ґрунту, — рєте ями піді мною — кертиці! Знаєте ви батьківську волю — що?!

НАСТЯ. Знаємо ліпше як ти, виродку!

КАНТИЙ. Цить! Анї слова більше! (*рیشучо*). Як будете мені на зрадї стояти, як будете їй на перекір робити — я вас... вижену з ґрунту!!

НАСТЯ. Ти посьмів би?! Ти би...

КАНТИЙ. Викину на сьміте!! (*Хвиля мовчанки*).

НАСТЯ (*зриває ся*). Собку! Ходи! Нехай жеруть самі! (*Тягне Собка за собою і вибігає з плачем до сїней*).

СОБКО (*до себе*). Пожди! Пся крр...

КАНТИЙ (*кидає ся до него*). Ти мене соба-

чиш?! (*Собко втікає до сїней, Кантий вертає і сїдає
тяжко на лаві*). Гальжбісь, подай обід. Ще
сьогодня іду до нотаря..

Занавіс спадає.

Кінець 2-гої дії.

ТРЕТА ДІЯ.

(Обстановка 2-гої дії).

ГАЛЬЖБИТА, ЯГА, НАСТЯ.

ГАЛЬЖБИТА *(сидить на лаві і шие спідницю)*.

НАСТЯ *(дрімає під вікном, сперта ліктями на колінах)*.

ЯГА *(розпалює огонь)*.

ГАЛЬЖБИТА *(до Яги)*. Наперед настав ба-
бараболі, а опісля поклади огонь. *(Яга пристав-
ляє горнець)*. Так... тільки звивай ся, моя ти, бо-
хвиля не стоїть. Незадовго полудне. Газда прий-
де голодний...

ЯГА. Гей! Певно, що від того часу мусіли
добре виголодніти. І чому їх ще не видко?

ГАЛЬЖБИТА. Він надійде... звивай ся, зви-
вай. Я поможу тобі, тільки ще кілька разів
голкою уколю... *(Яга увиває ся, хвиля мовчанки
— Настя хитає ся дрімаючи)*.

ЯГА *(підходить і перестерігає)*. Таж впадете..
(Настя підносить голову і знов дрімає).

ГАЛЬЖБИТА *(тихо)*. Не буди — нехай спять
в день, коли по ночах лазять... Хоч тільки спо-
кою...

ЯГА *(підходить до Гальжбіти, півголосом)*,
Тай Собка не видко. Іще як пішов учера вече-
ром кудись, — ані чутки...

ГАЛЬЖБИТА (*надслухує*). Тихо! Здає ся мені, що дитина кричить...

ЯГА. Таж я що-тільки була при ній. Спала тихенько...

ГАЛЬЖБИТА. Чуєш?

ЯГА (*надслухує*). То хтось співає...

ГАЛЬЖБИТА (*гляди́ть на неї*). Так думаєш?

ЯГА (*відходить до печі, по хвили ловить ся за підгрудь*). О! о!... о!

ГАЛЬЖБИТА (*скоро*). Що тобі, Ягусю?

ЯГА. Тут мене болить... о! о!... (*іде—постогнучи, за ніч, сідає на лаві*).

ГАЛЬЖБИТА (*встає*). Пожди. Звару тобі молока... (*кладає шитє, іде до шафи, Яга стогне чим-раз дуще*).

НАСТЯ (*будить ся перепуджена*). Що се? Хто тут стогне?

ЯГА (*жалісно*). Я, госпосю... я!

НАСТЯ (*зіскакує з лавки*). Щож тобі?

ЯГА. Ось тут болить мене... (*показує*) О!...

НАСТЯ. Певно уроки!

ГАЛЬЖБИТА. Алеж...

ЯГА. Нічо иньшого, тільки се.

НАСТЯ. Не треба зволікати, тільки сейчас відмовити.

ЯГА. Ох, прошу вас, мої золотенькі...

НАСТЯ (*скоро*). Зараз, зараз. Говори — Богородице Діво... (*бере горнець, вливає до него води, потім вигортає з печі червоні вуглі і кидає їх у горнець, воркотячи щось під носом*).

ГАЛЬЖБИТА. Га! та робіть собі, що хочете!... (*замикає шафу, іде до горшків*).

НАСТЯ (подає Ядзі низький стільчик). Сідай (вона сідає). Дивись... углі пішли на дно... хто то міг би наслати?

ЯГА. Я не мпла ся сьогодні рапо, а молодша газдиня поглянули на мене, тай... розболіло... О!!... (Гальжбіта здвигає раменами, занята коло печі).

НАСТЯ (злобно). Таж вона як гляне,— то... (до Яги). Хлипни трохи води... (та не). А тепер обмий ся там, де болить... (Яга мачає у воді руку і тре під катанкою). Так! А тепер уважай! (відставляє горнець). Числи від трох до сімох і назад... тільки очи закрий, щобишь нічого не бачила, що діє ся у хагі... Розумієш?

ЯГА (бурмоче). Троє... четверо... пятеро...

НАСТЯ (відходить від неї). Тільки не ошибни ся! (Чути за кулісами крикливий спів).

ЯГА (до Гальжбіти). Бачите госпосю, таки співають!

НАСТЯ. Тай уха позатулуй — на ніщо не зважай...

ЯГА. Шестеро, семеро...

ГАЛЬЖБИТА (до Насті, що зачіпила її). Дайте мені сьвятий спокій! Не говорю з вами, тай кінець! (відвертає ся).

НАСТЯ. О, яка недоторка!... (впадає Собко, за ним вбігає Зузька).

2-гий вихід.

ТІ, СОБКО, ЗУЗЬКА.

СОБКО (входить, співаючи).

Сонечко ясеньке
 Милоє, милоє,
 Застало нас рано
 У двоє, у двоє...

ЯГА (*бурмоче...*) троє, четверо, п'ятеро...

СОБКО. Що? Ти будеш мене передражня-
 ти! (*заточує ся, пориває стільчик, Яга паде на*
землю).

НАСТЯ (*до Собка*). Що робиш? (*до Яги*).
 Иди до другої кімнати тай числи там, доки не
 перестане.

СОБКО. Хто мені стане перед очі... (*зато-*
чує ся, б'є кулаком об стіл). Saperment! teremtete!!

ГАЛЬЖБИТА. Уже зачинає ся!... Господи!
 (*відвертає ся до печі*).

ЯГА (*іде до дверей, держить ся за підгрудь*
і бурмотить...) Троє, четверо, п'ятеро... Пожди,
 опришку, гільтаю, кулявий псе... (*виходить...*)

З-тий вихід.

ТІ, КРІМ ЯГІ.

СОБКО (*підходить до Гальжбіти*). Що ти,
 газдине, говорила, що? (*Гальжбіта мовчить*).

НАСТЯ. Кусати — то вміє, гадюка!

СОБКО. Ну, чому ж ти така тихонечка ста-
 ла?... Га?

НАСТЯ. Бо нема чоловіка в хаті...

СОБКО. Куди ж то твій чоловік пішов?

ГАЛЬЖБИТА. Чого ви хочете від мене?

ЗУЗЬКА (*підходить і глядить її в очі*). Зна-
 єш ти мене? (*Гальжбіта відвертає голову*).

СОБКО (*до мачохи*). Зачиніть двері!... (*На-*
стя вибігає до сіней, Собко сідає при столі).

4 тий вихід.

ТІ КРІМ НАСТІ.

ЗУЗЬКА (до Гальжбіти). Я тобі не на руку!... Рада-б мене позбути ся!...

ГАЛЬЖБИТА. Нікому не стою на дорозі!...

ЗУЗЬКА. Відвертаєш ся від мене... а я хочу з тобою говорити. Одно хочу тобі сказати..

ГАЛЬЖБИТА. Ну?

ЗУЗЬКА. Що я-б тебе... так зімняла!... (показує їй перед очі, як мене ся лахмане).

ГАЛЬЖБИТА (сумно). Знаю...

ЗУЗЬКА. То добре. А знаєш, що ти мені вкрала? (Гальжбіта глядить зачудована). Мені — чоловіка, дітям — батька, — ціле моє щастє! Цілісіньке щастє!... Чуєш!?

СОБКО (сьміє ся). Го! го!

ЗУЗЬКА. Стоптане житє і біль — сьміх людський і погорда — все! (плаче). Все через тебе!!

ГАЛЬЖБИТА. Боже! (Глядить сильно відкритими очима перед себе).

ЗУЗЬКА. Не дивуй ся! Ти знала добре, що робиш...

ГАЛЬЖБИТА. Ні! (затинає ся).

ЗУЗЬКА. Знала! Не говори. В тебе був ґрунт, віно. Парубків доволі. Тільки пальцем кивни, — повно-б прибїгло... А я без кришинки землі, без кусника... Знайшов ся чоловік, що хотїв мене брати — чогож ти заступила мені дорогу?! Чого? Парубків — скільки хоч! — чого ти його вибрала?!

ГАЛЬЖБИТА. Тато вибрали...

ЗУЗЬКА. Не приневолили-б тебе!...

ГАЛЬЖБИТА. Приневолили би!

ЗУЗЬКА (*нагло*). То відкинь ся тепер. Розведи ся!

ГАЛЬЖБИТА (*наївно*). Та чиж він вже не мій? Щож ти хочеш?

ЗУЗЬКА. Не твій! Вкрадений!

СОБКО. Го! го! го!

ЗУЗЬКА. Він був мій, перед тим, як ти мала його...

ГАЛЬЖБИТА. Таж ти його вже наїла ся — і щож тобі?

ЗУЗЬКА. Він батько моїх дітей!

ГАЛЬЖБИТА. Вскорі буде батьком моїх!...

ЗУЗЬКА (*скажено*). Не діждеш того! Собку! (*летить до него — божевільно*). Розум мені мішає... Чуєш ти, що вона каже? Батьком її дітий... Га! га! га! (*звертає ся нагло до Гальжбіти*). Знаєш ти, чим я для него була?...

ГАЛЬЖБИТА. Полюбовницею...

ЗУЗЬКА (*сильно*). Такою, як і ти!

СОБКО. Го! го!

ЗУЗЬКА. Ліпшою! Сто разів ліпшою!

ГАЛЬЖБИТА (*обрушена*). А... вінчанє?

ЗУЗЬКА. З тобою перед престолом. —

ГАЛЬЖБИТА. А з тобою на сні.

ЗУЗЬКА. Без сьвідків — що хто волить?
Присяги ті самі.

ГАЛЬЖБИТА. А додержав їх тобі?

ЗУЗЬКА (*в лютости*). Ти виною!!

СОБКО. Пощо ти лізла?

5-ий вихід.

ТІ САМІ.

НАСТЯ (*в дверях*). Пощо ти його притягала?ГАЛЬЖБИТА. Ви мені сьмієте?... (*Починає плакати*).НАСТЯ (*підходить*). Деж твій чоловік пішов — що? Думаєш, що не знаємо, куди ти його вислала?ГАЛЬЖБИТА (*втирає сльози*). Що вам до того?СОБКО (*іде до неї*). Що нам до того... говориш?ГАЛЬЖБИТА (*тривожно ухиляє ся до дверей*).СОБКО (*до Насті*). Держіть! (*Вона заступає їй*).ГАЛЬЖБИТА. Пустіть мене! розбишаки!... (*Шамотає ся з мачохою*).СОБКО (*біжить*). Бити!... (*Гальжбіта вириває ся, утікає до сїней — вони за нею*).НАСТЯ (*за сценою*). Лови!ГАЛЬЖБИТА (*за сценою*). Ратунку! — (*Крик, бренькіт шиб*).СОБКО (*впадає до хати*). Вилетіла вікном.ЗУЗЬКА (*глумливо*). Щож ти зробив, дурний осле?

6-ий вихід.

ТІ, крім ГАЛЬЖБИТИ.

НАСТЯ (*вертає задихана*). Вирвала ся мені... влетіла до сьвітлиці... я за нею... дитина почала кричати — Яга також. Я задержала ся хвильку, вона за той час бух у вікно!

СОБКО. Тай втікла! Найменшої з вас помочи.

НАСТЯ. А чому ж ти її не держав?

СОБКО. А чому ви дверей не замкнули?

НАСТЯ. Чиж я могла надіяти ся? Тільки було стати мені при вікні...

СОБКО. Ви все розумні, як не треба.

НАСТЯ. Твоя вина! Ти чого впив ся?

СОБКО. Я паний? А вам хто сказав?

НАСТЯ. Бачила, як ти входив...

СОБКО. Дурна мати! Не знаєте ви, що по п'яному усе вільно? Якби до чого прийшло...

НАСТЯ. То ти не пив?

СОБКО. А ні — доперва буду! (*Витягає пляшку*).

ЗУЗЬКА (*гляди́ть перед себе задумана*). Сідайте-ж, сідайте! Що має прийти, те прийде...

НАСТЯ (*сідає*). Така добра нагода!

СОБКО. В руки!

НАСТЯ. Дай тобі Боже! (*Пють*).

СОБКО. А вона, бачите, догадала ся...

НАСТЯ. Гадина! Грозила нам своїм хлопом, що як поверне...

ЗУЗЬКА. А деж він? Не знаєте?

СОБКО. Е, чорти носять його, Бог знає куди...

НАСТЯ. Яга говорила, що в нотаря...

ЗУЗЬКА. А чого ж би?

НАСТЯ. Та чи я знаю? Вже то вони щось загадали!

ЗУЗЬКА. У нотаря?... Хиба в суді!

НАСТЯ. Як колись пішов...

ЗУЗЬКА. Сьогодні певно поверне..

СОБКЮ. Що там! Нехай вертає, коли хоче.
Пиймо!

НАСТЯ. Може вже дістав засуд?

ЗУЗЬКА. Не був на терміні.

СОБКЮ. Як се добре, що так скоро справили ся. А я сказав адвокатови...

НАСТЯ. Я ніколи й не подумала, щоби стільки насудили...

СОБКЮ. В тім моя голова!

ЗУЗЬКА (*з глузом*). Твоя голова?

СОБКЮ. Певно. Найбільше на мині стануло — на опікуні...

НАСТЯ. Пять соток, Господоньку! Звідки він їх візьме?

ЗУЗЬКА. Продасть ґрунт.

НАСТЯ. Нема кому.

СОБКЮ. Вже він не вилізе! Одна ліцитація, друга... потім ми зачнемо правувати ся за своє...

НАСТЯ. Знищимо до тла!

СОБКЮ. Або ми, або ніхто!

НАСТЯ (*д. с.*). Одно з двох...

СОБКЮ (*глядиць зпід ока*). О, не одно з двох!

НАСТЯ. Не знаєш, що я думала...

СОБКЮ (*встає*). Я знаю, що ви нишком інакше думаєте, а голосно знов інакше... Знаю добре.

НАСТЯ. Що знаєш? Скажи...

СОБКЮ. Думаєте, що ми будемо в масничці

бити масло, а ви з'їсте маслянку тай масло... Ага! Розумно?

НАСТЯ *(люта)*. То ти такий? Пожди!

СОБКО. Слинка вам іде. Вже наперед облизуєте ся на те, що не ваше.

НАСТЯ. Коли ти такий, коли ти мене вже наперед хочеш від всього відсадити, роби собі сам!

ЗУЗЬКА. Мовчи, Собку!... *(Хватає його за рамя)*.

СОБКО *(грубо)*. Пусти!

ЗУЗЬКА. Про мене, крутіть собі карчила! Що мене се обходить... *(іде до вікна)*.

НАСТЯ. Відкидаю ся. Анї чути не хочу! Робіть, коли ви такі мудрі! *(До Собка притише-ним голосом)*. Якого чорта влазиш поміж чужі тини? Гониш, як гончий пес. Гляди свого діла — чуєш! Що тобі з того прийде?

СОБКО. Що? Ми виграли процес...

НАСТЯ. А зможеш же ти використати се? *(Тихше)*. Слухай-же тепер, що тобі скажу. Не виривай ся наперед, нехай вона війну веде...

ЗУЗЬКА *(підходить, вони переривають)*. Хочете з чужого вогню бараболі вигортати? Стережіть ся, стережіть, бо попечете ся!...

НАСТЯ. Що се?

СОБКО. Чого ти хочеш?

ЗУЗЬКА *(глумливо)*. Гляджу у стайню!... нічо більше. *(Глядить на них, — сьміє ся — ті не знають, що думати)*.

СОБКО *(бе кулаком об стіл)*. Сто чортів! Хто з кого кпить?

НАСТЯ. Маєш, Зузю!

ЗУЗЬКА. Ви самі з себе! (*Хоче відійти*).

СОБКО-НАСТЯ. Що?

ЗУЗЬКА (*відвертає ся, енергично*). Хочете,— скажу вам. Я не дитина, щоби робити зі мною, що тільки захочете... сама собі раду дам!

СОБКО-НАСТЯ. Зузька, що ти верзеш! Таж ми з тобою...

ЗУЗЬКА. Доки вам треба!... Ви намовляли Кантого до женячки зі мною...

СОБКО. А так!

ЗУЗЬКА. ...бо хотіли, щоби вам дістало ся батьківське віно. Думаєте — не знаю? Тепер не маєте нічого — мізерний клинчик, хотіли-б мати більше! Що, може ні? що? А нехай би я тут була прийшла — но! — то живцем були-б ви мене упекли!...

СОБКО. Зузька, до сто...!

ЗУЗЬКА. Знаю вас на скрізь!...

НАСТЯ. Що вона говорить?

ЗУЗЬКА. Так робили би, як з Гальжбітою — нема що таїти. Тепер хочете її здавити, його знищити... Але без мене не вдієте нічого!...

СОБКО (*з радістю*). Та розумієть ся!

ЗУЗЬКА. Мене се зовсім не радує. (*Сумно*). Але так мусить бути. Я не маю кута...

СОБКО. Ми також!

ЗУЗЬКА. Забрали мені все...

НАСТЯ. Нам також!

ЗУЗЬКА. Однака судьба. (*З натиском*). Тільки мене гнете біль — а вас жере зависть...

СОБКО. Все одно! Дай пися! (*Зузя ухиляв ся*).

НАСТЯ. Бачиш, як ми зійшли ся!... (*До Зузьки*). До тебе!

СОБКО. Многая! (*До Зузьки*). Ти чому не пєш?

ЗУЗЬКА. Випила-б отруї, як би хто подав!...

СОБКО. Що?

ЗУЗЬКА. Пий, не вважай на мене...

НАСТЯ (*до Зузьки*). Потїш ся, бо маєш за-суд...

ЗУЗЬКА (*нервово*). О, я потїшу ся! (*Шіднирав голову*).

НАСТЯ (*нє*). Дай Боже!

СОБКО. На здоровлє! Пиймо!

НАСТЯ. На се щастє!

(*Впадає Кантий*).

7-мий вихід.

ТІ І КАНТИЙ.

КАНТИЙ (*стає в дверях, — перестрах, — тишина*). Ну, на се щастє! Пийте-ж на те щастє! (*Шідходить на середину хати*). Спарували ся, прокляті гадюки! Веселїть ся, радїйте, бо се мали бути похоронні поминки!

СОБКО. Пожди — будуть і поминки,...

КАНТИЙ. То ви так змовили ся? Так, нишком, як вовки?! Хочете менї жінку закамінувати!... Розбїйники!!

ЗУЗЬКА (*підходить*). Мене ти в се не мішай!

КАНТИЙ. Ти сама мішаєш себе. *(До них)*.
Дарую вам — думайте? Го, го!.. Конець уже
мові терпеливості. Терпець урвав ся!..

ЗУЗЬКА. Стережи ся!

КАНТИЙ. Ви! Ви стережіть ся! Кара божа
над вашими головами!..

СОБКО-НАСТЯ. Над твоєю!

ЗУЗЬКА. Слухай, ти, ти в моїх руках...

КАНТИЙ. Га, га, га! Такі-то були пляни?
Нічо з твого позву!..

ЗУЗЬКА. Скорше з твого ґрунту.

КАНТИЙ. Я ґрунт записав жінці.

ВСІ *(перепуджені)*. Щоо?? що? шоо?

КАНТИЙ. Робіть-же мені, що хочете! Ха,
ха, ха!

СОБКО. Як ти посьмів наш ґрунт запису-
вати? Яким правом?! питаю?

НАСТЯ. Яким правом?!

СОБКО. Чуєш, ти вовчий ласуне!

КАНТИЙ. Тихо! Псе облізлий!

СОБКО *(хватає за столець)*. Мамо!

НАСТЯ *(рівночасно)*. Собку! Не дай ся со-
бачити!

КАНТИЙ *(підходить до сїней)*. О, не так лег-
ко! Я вас провчу!

(Із сїней доходить гамір).

ЗУЗЬКА *(гляди́ть із боку на Собка та ма-
чо́ху)*. Циганське племя!

VIII-ий вихід.

ТІ, ВІЙТ, ПРИСЯЖНИЙ, ПОЛЬОВИЙ, ГРЯДКА.

КАНТИЙ *(входячи з ними)*. Ви вже спокірніли?

(перестрах, Настя, Собко глядять на себе — мовчанка).

НАСТЯ. Ми нічого не винні.

СОБКО (тривожно). Чого ти від нас хочеш?

КАНТИЙ. Сейчас мені виносити ся! Сейчас! Нехай мої очі не бачать вас більше... Ви, кртиці підземні!

СОБКО. Мати!

НАСТЯ. Собку!

КАНТИЙ (тупає ногою). Сейчас!! Поки мене лютість більша не возьме ся!...

ГРЯДКА. Опришки!

НАСТЯ (бігає від одного до другого). Що він задумав? Собку! Зузю! Що він задумав?

КАНТИЙ. Бачили ви, що вони роблять мені? Я пішов з хати, а вони мені жінку вигнали!...

ГРЯДКА. Покровавили!...

СОБКО. Брешеш!

КАНТИЙ. Усе нищать. Доки мож було — терпів. Тепер уже годі!

ВІЙТ. Га, роби своє...

НАСТЯ. Ви вийте!...

ВІЙТ. Не можу — його правда.

НАСТЯ (з плачем). Ні, сто разів ні!

ПРИСЯЖНИЙ-ПОЛЬОВИЙ. Його!

НАСТЯ. Ви за ним! Всі за ним! О, я нещаслива! Собку, чувш...

КАНТИЙ. Скоро виносити ся! Раз, два!

НАСТЯ. Собку!

СОБКО. Брате!

КАНТИЙ. Ти брат?!

НАСТЯ. Згадай на батька...

СОБКО. На матір...

ЗУЗЬКА. Вважай на себе..

КАНТИЙ. Дарма! Дарма!

ЗУЗЬКА. Хочеш мати ворогів?

КАНТИЙ. Вони і так були ворогами... Мені
все одно!

ВІЙТ (*до радних*). Дальше, дальше, беріть
ґрати!

НАСТЯ (*заступає, до Кантого*) Як сьмієш?!

СОБКО. Скажи... яким правом?!

КАНТИЙ (*поважно*). Батьківська воля!

СОБКО. Хто її чув?

КАНТИЙ. Виразно стоїть у тестаменті.

НАСТЯ. І є в тебе серце?

КАНТИЙ. А у вас було?

НАСТЯ (*ломить руки*). О, Боже!

КАНТИЙ. Я вам не дарую. Досить гризли
ви мене, досить жерли... Скоро! Виносьте ся!
Шукайте собі коміршого...

НАСТЯ (*плаче*). На старість здихати прий-
де ся...

СОБКО (*присуває ся*). Зузька!

ЗУЗЬКА (*сухо*). Роби, що хочеш, дай мені
святий спокій.

КАНТИЙ. Чогож стоїте? (*стягає з жердки
лахмане на середину хати*).

ПРИСЯЖНИЙ (*на скриню*). А се чие?

КАНТИЙ. Їх!... (*Польовий з присяжним ви-
носять річи до сїней — вїйт говорить із Грядкою
на стороні*).

НАСТЯ. Боже! Зглянь ся на мене...

ВІЙТ. За пізно.

КАНТИЙ *(до Зузьки)*. Слухала ти їх, тих кертиць, і що тобі з того?... *(Зузька глядить у сторону і мовчить)*. Ну, не жури ся — я кошти беру на себе. *(Відходить, потім вертає)*. Дитина зістане в мене.

ЗУЗЬКА *(в безсильній злости)*. Кантий!...

КАНТИЙ. Дитина зістане в мене. Розумієш?! *(Зузька дре зубами фартушок, стоїть хвилю, а потім незаметно висуває ся до сїней)*.

НАСТЯ. Боже! Що мені почати?

КАНТИЙ. Забирай ся скоро!

НАСТЯ. Я господарська дочка — маю валяти ся по сьвітї?! Просити у чужих прийму?

КАНТИЙ. Добре вам було, — було тихо сидіти — не рити піді мною!...

НАСТЯ. Змилосярди ся! Прости! *(Падає йому до колін)*.

СОБКЮ. Мати!

КАНТИЙ. За пізно. Я вам говорив...

НАСТЯ *(зриває ся)*. Зважай, що я була тобі матерію!...

КАНТИЙ. Мачохою!

НАСТЯ. Не проганяй мене з хати, бо я тут молодість свою втратила... тут я сили втеряла, тут здоровле з'їла. Деж мені діти ся?

КАНТИЙ *(важить ся)*. Ні.. та ще раз ні!

НАСТЯ *(в розпуці)*. Тож маю по милостинї піти? По комірнім волочити ся до смерти?! Люди!

КАНТИЙ. Дальше! *(Виносять річи)*.

НАСТЯ *(в горячці)*. Чиж ви тут усі з каміня? *(До війта)*. Чи ви знаєте, що значить з га-

здівства у комірне йти? на сором? на терпінє?!
З порядної газдині стати комірницею — знаєте
ви люди?!...

ВІЙТ. Уряд урядом, — говори собі з ним.
(Показує на Кантоґо).

КАНТИЙ. Дальше!

НАСТЯ (в розпуці). Який-же то сьвіт стра-
шний! Що то за люди!

СОБКО. Вовки!

НАСТЯ. Навіть пес має пристановище...

ГРЯДКА. Але добрий пес!

СОБКО (кидає ся до него). Не плюй, ти хи-
трий лисе!

ГРЯДКА (глузує). Ади, діду, комірнику, ба-
чиш? Ге, ге, ге!

СОБКО. Собако! (Грядка ховає ся за вийта).

ВІЙТ (відштовхув Собка). Зась тобі від уря-
ду! Здалека!

СОБКО. Пізнаєш ти мене! (Грозить).

НАСТЯ. Не рушу ся звідси!... (Сідає на по-
стелі).

КАНТИЙ. Виносїть! (Беруть постіль).

НАСТЯ (шарпає ся). Хоч вбийте ось тут,
не рушу ся... Краще тут загинути, як жебрач-
кою стати!

ГРЯДКА. Підеш за прошеним хлїбом, пі-
деш!

СОБКО. Мовчиш ти?!

ВІЙТ (до Насті). З урядом діло...

НАСТЯ. Не рушу ся!

ВІЙТ. Приведу комісію...

КАНТИЙ. Телицю з'їдять кошти...

СОБКО *(підходить)*. Вступіть ся, мамо...

НАСТЯ. Ні!

СОБКО. Вступіть ся, кажу. Не переможете
(Настя встає — постіль виносять до сїней).

НАСТЯ *(рве волосє)*. Боже! Боже!

ПОЛЬОВИЙ *(до Кантого)*. Уже все.

КАНТИЙ. Дальше! Доки буду ждати?

СОБКО *(понура до мачохи)*. Ходім... *(Глядить ненависно на брата — виходить)*.

НАСТЯ *(стоїть ще хвильку — нагло вибухає)*.
О сьвіте! Сьвіте! Скапаній сьвіте! Ого-го-го! —
(Відходить держачись руками за голову — зі страшним плачем).

КАНТИЙ. Замкніть двері! *(Тяжко паде на лавку)*.

9-тий вихід.

ТІ, ЯГА, — крім СОБКА, НАСТІ, ЗУЗЬКИ.

ЯГА *(у дверях)*. Поволи, бо пальці мені при-
тиснеш.

КАНТИЙ *(підносить ся — до Яги)*. Ти тут
була з ними?

ЯГА. Газдуню!

КАНТИЙ. Говори, коли питаю, бо...

ВІЙТ. Ціла трясе ся.

ЯГА. Дитину забрали...

КАНТИЙ. Хто??!

ЯГА. Зузька.

КАНТИЙ. А, ще й то?! *(До Яги)*. Бігай ме-
ні сейчас по Гальжбіту!

ГРЯДКА. Таж іду я...

РАДНІ. І ми ідемо.

ГРЯДКА. . . . то нажену її сюди.

ЯГА (до Кантого, що горячково убирав ся).

А ви?

КАНТИЙ (до Яги). Пильнуй хати! Не відходи... (До себе — убираючи ся). А вже раз мусить скінчити ся... тверде се житє, але нехай!... Треба і мені викинути мягкість зі свого серця, бо інакше...

РАДНІ. Оставайте щасливі. (Кантий виходить за ними).

Занавіс спадає.

Конець III-тої дії.

IV-ТА ДІЯ.

I-ший вихід.

ЯГА, ГАЛЬЖБИТА.

Яга шкробає бараболі сидячи під вікном на лаві. Часто збирає ся їй на плач — тоді удає, що витирає ніс запаскою. Гальжбіта сидить на лавці, біля стола — руки опущені на коліна.

ГАЛЬЖБИТА (*по хвили мовчанки*). То зовсім не знаєш, куди пішов?

ЯГА. Не знаю, господю. Сказали мені: »пильнуй хати! Не відходи« — і нічо більше...

ГАЛЬЖБИТА. Мусів бути лихий...

ЯГА. Но, дорогенькі! Певно... І сьвяті втратили би терпеливість, а щож доперва... Стільки клопотів на раз!

ГАЛЬЖБИТА. Ти була при тім?

ЯГА. О ні, господю — по що? Не клади пальця поміж двері — кажуть...

ГАЛЬЖБИТА. І не чула нічо?

ЯГА. Чути — чула, хоч би не хотіла, бо стони були страшні!...

ГАЛЬЖБИТА. Ремствували?

ЯГА. Ще й як! Аж шиби трясли ся. Хоч не хоч мусіли виносити ся...

ГАЛЬЖБИТА. Юди!

ЯГА. Газда як завізьме ся, то... розступи ся земле! — нічо не поможе... дарма! Повикидали ґрати — таж бачите, що нічого нема.

ГАЛЬЖБИТА. Телиця остала ся...

ЯГА. Го, їх лиш що не видко — вони тут прийдуть по неї!...

ГАЛЬЖБИТА. Ну, обирай, обирай... не марнуй часу!...

ЯГА. Таж тереблю!...

(Павза).

ГАЛЬЖБИТА (до себе). Се вона взяла дитину... Но, но, но... Хто би сподівав ся!... (До Яґи). Щож Кантій на се? Нічо не говорив?

ЯГА. Ще би ні! А чогож газда зібрали ся так скоро...

ГАЛЬЖБИТА (зривав ся). Що?

ЯГА. Зараз, як тільки дізнали ся...

ГАЛЬЖБИТА (стає — сумна). Так... то він мусить у неї бути...

ЯГА. Та певно. А деж би?

ГАЛЬЖБИТА (вертає і сідає, раптом вибухає голосним плачем).

ЯГА (зіскакуючи, рівночасно). Мати Божа! (Підходить до Гальжбіти). А чогож ви плачете? госпосю!... Е, та цитьте!... Цитьте, он хтось іде... (підходить до вікна).

ГАЛЬЖБИТА (стихає нараз, хлипає ще і витирає слози запаскою).

ЯГА. Газда вертають з дитиною... Пішли до кімнатки... (Виходить на зустріч — до сіней).

ГАЛЬЖБИТА (сумно). Знов її приніс...

2-гий вихід.

ГАЛЬЖБИТА, КАНТИЙ.

КАНТИЙ *(входить)*. А, ти тут, славити Бога... *(Сідав тяжко біля неї)*. Я лякав ся за тебе, щоб не захоріла... Ну, славити Бога — перейшло... Алеж то був день!... Аж серце в грудях омлівало. Ох!

(Павза).

Чогож мовчиш? Говори що! *(Простягає до неї руки)*. Гальжбісь!...

ГАЛЬЖБИТА *(гляди́ть перед себе і мовчить)*.

КАНТИЙ. Прогнав їх... бо годі! Може вже буде раз спокій...

(Павза).

Чи тобі що бракує? Скажи... *(Вона потрясає головою)*.

(Павза).

Гальжбісь *(не дивить ся на неї)*, моя Гальжбісь!... Маю до тебе велику, дуже велику просьбу...

ГАЛЬЖБИТА *(підносить голову — питаючи)*.

КАНТИЙ *(не дивлячись на неї)*. Візьми ту дитину за свою... Опікуй ся нею як мати, доки не підросте, — бо то бачиш сирітка... вічна біда... скапало би марно... а прецінь шкода і... жаль... і... жаль... Ну зробиш се, про що тебе прошу? *(Гляди́ть на неї очікуючи)*.

ГАЛЬЖБИТА *(здержує шльохане)*. З-з-з-роблю!

КАНТИЙ *(сердечно)*. Спаси-біг! *(Відди́хав тяженько, мов би камінь йому зсунув ся з серця)*. О! се вже вечір... *(Встав)*.

3-ТИЙ ВИХІД.

ТІ І ДІД.

ДІД (*відхиляючи двері*). Слава Ісусу Христу!
КАНТИЙ. На віки слава!

ДІД. Спаси-Біг вам за добре слово!...

(*Підходить — обіймає Кантого і Гальжбіту за коліна, відходить до дверей, скидає торбу на землю, капелюх та костур; хрестить ся, складає руки і говорить молитви. Говорячи, оглядає ся по хаті і водить очима за Кантим, що ходить поволи від кута до кута. Гальжбіта сидить не порушно*).

(*Павза*).

ДІД. ...»хліб наш насушний... дай нам днесь...«

КАНТИЙ (*до Гальжбіти півголосом*). Не ма-
вш там чого під рукою? Зерна якого, або що...

ГАЛЬЖБІТА (*зсуває ся з лавки, іде до ша-
фи, виймає ключі*).

ДІД (*водить по хаті оком — шепче*). ...радуї
ся обрадованая...« »благословенна ти в женах
і...« (*Гальжбіта бере ключі — переходить до сі-
ней*).

4-ТИЙ ВИХІД.

ДІД, КАНТИЙ, СОБКО.

ДІД (*бурмотить молитви, водячи очима по
цілій кімнаті*).

КАНТИЙ (*ходить по хаті з заложеними в
зад руками і похиленою головою*).

СОБКО (*впадає і кличе гордо від дверей*). Я
прийшов по телицю... (*П. хв. дивлячись независ-*

но за Кантим). Може й її хотів би ти ще загарбати... ненаситний вовку!

КАНТИЙ (звертає ся остро, але здержує ся, — а ідучи поволи, говорить сухо). Зажди — Гальжбіта верне з ключами...

СОБКО. Не маю часу ждати!

КАНТИЙ. То іди до чорта!

ДІД. ...і остави нам довги наші, яко і ми оставляємо довжникам нашим...«

СОБКО (кліне стіха, затискає кулаки і жде).

(Недовга павза).

5-ий вихід.

ТІ І ГАЛЬЖБІТА.

ГАЛЬЖБІТА (входить, несучи в мірці зерно).

ДІД. »Амінь. Во імя Отца... (Встає).

ГАЛЬЖБІТА. Деж вам всипати?

ДІД. Тут, добренькі, осьде... (Вітвиряє торбу). Нехай вам Бог заплатить за се і Матінка Пречиста!... (Обіймає за коліна).

ГАЛЬЖБІТА. Дайте спокій, дідуню!... (Ухиляє ся, відходить до шафи).

КАНТИЙ. Не ховай ключів — бо той прийшов по телицю...

ГАЛЬЖБІТА (нерадо оглядає ся).

СОБКО (кліне з нетерплячки). Пся крр!...

КАНТИЙ (до Гальжбіти). Та іди, видай йому! Нехай має...

ГАЛЬЖБІТА (іде до дверей не дивлячись на Собка. Той за нею).

КАНТИЙ (звільна підходить до Собка). А ти...

слухай... (Собко обертає ся). Як би ви мали зійти на таку... (показує відрухом на діда) ...таку останню біду...

СОБКО. Не жури ся!

КАНТИЙ. ...то знаєте, де ваша батьківщина...

СОБКО (від дверей — гордо). Не прошу!... З'їв ти половину, — з'їдж і решту!!... (Тріскає дверми і виходить).

6-тий вихід.

ДІД (бурмоче). Годуй євангелієм собаку, коли голодна... (до Кантого). Так, мої любі! (в'яже торбу і потрясає нею).

КАНТИЙ. А! Нехай роблять, що хочуть!...

ДІД. Ісус Христос дав розп'яти ся за сей скапаний сьвіт... (закидає торбу на плечі). Шкода його було!... (підходить до Кантого і жалує ся зтиха). Та мені власні, рідні діти дали той патик... я ім весь ґрунт записав, а вони... (отирає сльози рукавом). Оставайте з Богом!... (схиляє ся Кантому до колін, а ідучи до дверей, шепче). Власні, рідні діти... Нехай ім там Бог... (підносить у дверях руку і виходить).

7-мий вихід.

КАНТИЙ — НАСТЯ.

НАСТЯ протискає ся в дверях біля діда і вибухає плачем). Нащо ти дав Собкови телицю, коли телиця моя? Я її від малого теляти плекала, як котятко... се я...

КАНТИЙ (лютий). Е, дайте ви мені спокій

в вашу телицею... до сто чортів!! Чи я вже від вас не відв'язу ся. Ломіть собі кости, уривайте собі голови...

НАСТЯ. Я запізву.

КАНТИЙ. Позивайте ся, процесуйте, здихайте, коли хочете... Нехай вас ясні громи!... тільки лишіть мене в спокою, бо як я розлючу ся, то буду бити, де попаде! Очи-не-очи, лоб-не-лоб!... *(іде до неї, вона подає ся в двері)*.

НАСТЯ. Не дарую йому — тому собаці! Не дарую!

КАНТИЙ *(через двері)*. Загризійть ся до крихти, до останньої кісточки... *(затріскує двері)* а буде мати сьвіт спокій!...

8-мий вихід.

КАНТИЙ — ЗУЗЬКА.

ЗУЗЬКА *(впадає задихана і — стає)*.

КАНТИЙ *(хапає ся за волосє)*. Аа... знов! Я вже тобі раз сказав...

ЗУЗЬКА. Кантий!

КАНТИЙ. Я вже раз сказав, що не дам! Чувш ти, чи ні?! Та дитина мусить в мене лишити ся, бо там загинула-б... мабш молодшу, — то її годуй.

ЗУЗЬКА *(падає йому до ніг)*. Змилосоуди ся... Кантий!

КАНТИЙ *(здержує на силу сльози)*. Ну, чого ти клячиш? Скажи... *(підносить її)*. Таж тобі лекше з одною буде... Зузька!... Схамени ся, не дурій!... *(Зузька стоїть і нишком плаче — він глядить на неї з ожиданєм)*. Ну, зрозумій-же вкін-

ци, що так мусить бути... бо справедливість божа...

ЗУЗЬКА. Га! га! га! Справедливість божа! Га! га! га!

КАНТИЙ (до себе). Знов те саме... Ісусе Христе! (Звільна відходить, відвертає ся). Слухай! Чи ти не перестанеш вже?! (до себе). Говорити дарма! — (ходить хвилю — знов стає). Кажу тобі останній раз..

ЗУЗЬКА (біжить до него, мов би хотіла задержати дальші слова). Кантий! Змилуй ся... став перед ним) — (павза).

КАНТИЙ (лагідно). Ну, чого хочеш?... Бачиш, що моя правда... бо не хочу дати дитину на поневірку. Коли уже все так... скапало до тла... коли уже... е!... (віддихав тяжко). Ся одна тільки остане ся мені. — (павза). Зузька! Зузька!... Ся наша перша...

ЗУЗЬКА (з відблиском надії — чутливо). Кан-тий! (зближає ся до него). Приречи мені.. що не будеш мати з нею... що не будеш мати нічого... то тобі... то вже... (божевільно, тихо). Га, га, га! Яке сьмішне, що?

КАНТИЙ (мовчить і глядить перед себе).

ЗУЗЬКА (з сумною резигнацією). Тайна і подруже... (вибухав). Га! га! га! перед престолом!... га, га! га! при сьвідках!... і що не покину тебе аж до смерти... Га! га! га! (тривожно). Аж до смерти... (божевільно). Га! га! га! (з безмірним сумом, тихо). Аж... до... смерти...

(Павза).

(Сильно). О сьвіте! сьвіте! скапаний сьвіте!..

(Заломлює руки над головою). Ого-го-го! — го!
го! го!... (Плач — шалений сьміх — вибігає).

9-ий вихід.

КАНТИЙ, ГАЛЬЖБИТА.

КАНТИЙ (поступає кілька кроків за Зузькою до дверей, хоче бігти за нею, — задержує ся — надумує ся, опускає руки і стоїть непорушно довгу хвилю. Сумрак чим раз чорнійше отемяє курну хату).

ГАЛЬЖБИТА (входить). Не сьвітиш?

КАНТИЙ (глухо, беззвучно). Ні...

ГАЛЬЖБИТА. Гм... (Хвилю стоїть — потім іде до печі).

КАНТИЙ (іде кілька кроків — падає тяжко на лавку). Оох!...

ГАЛЬЖБИТА (відвертає ся). Говориш що?

КАНТИЙ. Ні!... (Мов про себе). То тільки серце так гоясно відізнавалось ..

ГАЛЬЖБИТА (підходить до него затривожена).

КАНТИЙ (По хвилі Гальжбіти). Іди, Гальжбісь, до дитини — іди... (Мягко) І колиши..

(Гальжбіта відходить. — Сумрак. — Довга тишина.

По хвилі).

СПІВ ГАЛЬЖБИТИ (за кулісами).

Йе люлю, йе люлю,
Хтож тебе притулить?
Мамусі не буде,
Хтож тя тулить буде?...

КАНТИЙ (сидить, з головою на долонях спертою і хитає ся за мелодією співу).

ГАЛЬЖБИТА (за сценою).

Лю-лю! (Співав).

Гусяй, гусяй, гусяй, —

Але не плакусяй...

(Спів без слів).

.....
КАНТИЙ (повтаряє, співаючи, кілька тактів
і втирає рукавом капаючі сльози).

О п о в і с т к а.

»Українсько-руська Видівнича Спілка« видала доси в белетристичній серії отєї книжки:

Ціна в короновій вал.

1. Стефан Ковалів. Дезертир і икші оповіданя	1·60 к.
2. Іван Франко: Поєми	1·60 >
3. Ольга Кобилянська. Покора і иньші оповід.	1·40 >
4. Гю де Мопасан. Дика пані і иньші оповіданя	1·30 >
5. Іван Франко. Полуїка і иньші бориславські оповіданя	1·40 >
6. Наталія Кобринська. Дух часу і иньші оповід.	1·60 >
7. Кнут Гамсун. Голод, роман	2 20 >
8. Леся Українка. Думи і мрії. Поєзії	1·60 >
9. Стефан Ковалів. Громадські промисловці	1·60 >
10. Уїлліям Шекспір. Гамлет, принц данський	1·80 >
11. Генрик Понтюппідан. Із Хат. Оповіданя	1·40 >
12. Богдан Лепкий. З житя. Оповіданя	1 20 >
13. Гергарт Гауптман. Візник Геншель	1 60 >
14. Михайло Коцюбинський. В путах шайтана. Оповіданя	1·60 >
15. Уїлліям Шекспір. Приборкана Гоструха	1·40 >
16. Панас Мирний. Лихі люди	1·40 >
17. Володимир Короленко. Судний день	1·20 >
18. У. Шекспір. Макбет	1·60 >
19. К. Гудков. Урієль Акоста	1·40 >
20. У. Шекспір. Корюлян	1·80 >
21. Михайло Яцків. В царстві сатани	1·60 >
22. Панас Мирний. Морозенко	0·90 >
23. Лесь Мартович. Нечитальник	1·60 >
24. Михайло Коцюбинський. По людському	2·00 >
25. В. Оркан. Скапаній свїт	1·00 >

Ціни подані за оправні примірники. Брошурованих не продаєть ся.

У другій, науковій серії, вийшли:

1. Кароль Кавцкі: Народність і її початки. Ціна книжки 60 сот.
2. Фр. Енгельс: Людвіг Фаєрбах. Переклад Будового. Ціна 50 сот.
3. Фр. Енгельс: Початки родини, приватної власности і держави. Ціна 1 кор. 50 сот.

Брошур другої серії не оправляєть ся.

Адреса: Львів, ул. Чарнецького ч. 26.

